

PAPER DETAILS

TITLE: LİSELERDE ÖĞRENCİ DEVAMSIZLIKLARININ İNCELENMESİ

AUTHORS: Serdal Özgözü, Hanife Günes, Abdullah Alyaprak, Mustafa Faruk Arikan, Bayram Günay, Ayse Kanay

PAGES: 63-95

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3690920>

LİSELERDE ÖĞRENCİ DEVAMSIZLIKLARININ İNCELENMESİ

*Serdal ÖZGÖZGÜ¹ - Hanife GÜNEŞ² - Abdullah ALYAPRAK³ - Mustafa Faruk
ARIKAN⁴ - Bayram GÜNAY⁵ - Ayşe KANAY⁶*

ÖZET

Her öğretim kademesinde olduğu gibi ortaöğretimde de örgün eğitim sürecinin verimli olmasının ilk koşulu öğrencinin okula devamının sağlanmasıdır. Ortaöğretim okullarında öğrenci devamsızlığı son yıllarda artan bir şekilde önemli bir sorun olarak görülmektedir. Öğrenci devamsızlığı, eğitim sisteminin amaçlarının gerçekleştirilmesi açısından önemli riskleri barındırmaktadır. Bu araştırma, öğrenci, öğretmen ve velilerin bakış açılarıyla liselerde öğrenci devamsızlık nedenlerini ve çözüm önerilerini incelenmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın evrenini İzmir ili Karabağlar ilçesindeki tüm lise öğrencileri, öğretmenleri, yöneticileri ve velileri oluşturmaktadır. Araştırma için nicel ve nitel araştırma yaklaşımları kullanılmıştır. Araştırmada nicel verileri toplamak amacıyla Devamsızlık Nedenleri Anketi öğrenci ve öğretmen formu, araştırmacılar tarafından doküman incelemesi amacıyla geliştirilen devamsızlık bilgi formu, nitel veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen görüşme formları kullanılmıştır. Araştırmada frekans, yüzde ve ortalama puanlar hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda öğrenci, öğretmen ve velilere göre öğrenci devamsızlığına en çok kişisel nedenler etki etmiştir. Bu anlamda sağlık ve uyku sorunları devamsızlığa yol açmaktadır. Öğrenci devamsızlık nedenleri olarak ikinci sırada, öğrenciler öğretmenden kaynaklanan nedenleri, öğretmenler ise aileden kaynaklanan nedenleri ön plana çıkarmışlardır. Araştırmada Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri, erkek öğrenciler ve 11.sınıftaki öğrencilerin daha yüksek devamsızlık yaptıkları ortaya çıkmıştır. Öğrenci ve veliler devamsızlığın azaltılması için önerilerde bulunmuşlardır. Devamsızlığın azaltılması için okullarda sosyal, sportif ve kültürel etkinliklerin artırılması, okul ders saatlerinin yeniden düzenlenmesi ve ders sayısının azaltılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Lise, öğrenci, devamsızlık

¹ Dr., Karabağlar Rehberlik ve Araştırma Merkezi, serdales@gmail.com

² Öğr. Karabağlar Rehberlik ve Araştırma Merkezi, 35hanifegunes35@gmail.com

³ Öğr. Karabağlar Rehberlik ve Araştırma Merkezi, abdullahalyaprak@gmail.com

⁴ Dr. Karabağlar Rehberlik ve Araştırma Merkezi, mfarukarikan@gmail.com

⁵ Kurum Müdürü, Karabağlar Rehberlik ve Araştırma Merkezi, bayramgunay35@hotmail.com

⁶ Uzm. Karabağlar Rehberlik ve Araştırma Merkezi, aysekanay@hotmail.com

INVESTIGATION OF STUDENT ABSENTEEISM IN HIGH SCHOOLS

ABSTRACT

As in every education level, the first condition for the formal education process to be efficient in high school is to ensure the student's attendance at school. Student absenteeism in high schools has increasingly been seen as an important problem in recent years. Student absenteeism poses significant risks in terms of achieving the goals of the education system. This research aims to examine the reasons for student absenteeism and solution suggestions in high schools from the perspectives of students, teachers and parents. The population of the research consists of all high school students, teachers and parents in the Karabağlar district of Izmir. Quantitative and qualitative research approaches were used in the research. In order to collect quantitative data in the study, the Reasons for Absence Survey student and teacher form, the absenteeism information form developed by the researchers for document review, and the interview forms developed by the researchers to collect qualitative data were used. In the research, frequency, percentage and average scores were calculated. As a result of the research, according to students, teachers and parents, personal reasons were the most influential on student absenteeism. In this sense, health and sleep problems lead to absenteeism. In the second place as the reasons for student absenteeism, students highlighted the reasons stemming from the teacher, and teachers highlighted the reasons stemming from the family. The research revealed that Vocational and Technical Anatolian High School students, male students and students in the 11th grade had higher absenteeism. Students and parents made suggestions to reduce absenteeism. In order to reduce absenteeism, it is recommended to increase social, sports and cultural activities in schools, rearrange school lesson hours and reduce the number of lessons.

Keywords: High school, student, absenteeism

1. GİRİŞ

Okula devam edememe, okullar organize edildiğinden beri var olan bir sorundur. Okula devam etmeyen çocuklar ilk dönem literatürde dilenci, parazit, tembel kişi, yaramaz çocuk veya haydut anlamına gelen Fransızca "truand" sözcüğünden türetilen okuldan kaçan olarak etiketlenmiştir. Bununla birlikte, antisosyal bir şekilde okula gitmeyi reddeden çocuklara ek olarak, okuldan kaçmanın tipik kalıplarına veya dinamiklerine uymayan, okula devam etmeyen bir grup çocuk da bu süreçte yavaş yavaş tanınmaya başlanmıştır. Bu gruptaki çocukların devamsızlığı duygusal temele dayanmaktaydı. Kaygıya dayalı devamsızlığın ilk tanımında Broadwin (1932), bazı çocukların okulu reddederken "sevgiyi elde etme veya uyum sağlamanın zor olduğu gerçek durumlardan kaçma girişimi olan" bir dizi davranış sergilediğini tanımlamıştır (Haarman, 2011). Genel olarak devamsızlık, kişilerin bulunması gereken yerlerde bulunmama durumu olarak tanımlanabilir. Okullarda gerçekleştirilen örgün öğretimin gereklerinin gerçekleştirilebilmesinin ön koşulu, öğrencilerin okula erişimlerinin ve devamlarının olmasıdır. Fakat son yıllarda okulların etkililiğini engelleyen en büyük sorunlardan biri öğrenci devamsızlığı konusu olmuştur. Artık okul kaydı olmasına rağmen farklı nedenlerle okul devamda riskli olan birçok öğrenci bulunmaktadır.

(Öztekin, 2013). Kearney, okula devam etmeyen çocukların %80'inin meşru sebeplerden dolayı devamsızlık yaptığını, geri kalan %20'nin ise okula tam olarak devam etmeyen ve devamsızlık için makul veya haklı nedenleri olmayan çocuk olarak tanımlanan okulu reddeden çocuklar olduğunu tahmin etmektedir. Bu bağlamda okul devamsızlığı eğitim çalışmalarında önemli bir etken olarak görülmeye başlanmıştır. Kearney'e (2008) göre devamsızlık, okula veya sınıfa meşru veya gayri meşru devamsızlık olarak tanımlanır (Haarman, 2011).

Çocuk ve ergenlerde okula devamsızlık, çocukların sosyal, duygusal ve eğitimsel gelişimlerini etkileyen önemli bir sorundur (Haarman, 2011). Öte yandan okula devamsızlık ruh sağlığı uzmanları, doktorlar ve eğitimciler için ciddi bir halk sağlığı sorunudur. Okula mazeretsiz devamsızlık davranışının yaygınlığı, başlıca çocukluk davranış bozukluklarınınkinden fazladır. Devamsızlık bu anlamda şiddeti, yaralanmayı, madde kullanımını, psikiyatrik bozuklukları ve ekonomik yoksunluğu beraberinde getiren önemli bir risk faktörüdür (Kearney, 2008). Okul devamsızlığı, öğrencinin yanlış bir yola sapmasının, sonrasındaki problemlerin ilk belirtisidir. Öğrenciler devamsızlık yaparak iyi bir eğitim alamamaları durumu, toplum, okul ve aileye olumsuzluk olarak aksedecektir. Araştırmalar, okula devam etmemeyi alışkanlık haline getiren öğrencilerin ileriki zamanlarda okuldan ayrıldığını ve toplumda kendilerini üretkenlik konusunda dezavantajlı hale getirdiklerini göstermektedir. Bu anlamda, ortaöğretimden ayrılan kişilerin, ortaöğretimden mezun olanlara nazaran iki buçuk kat daha fazla yoksulluk yardımı aldıkları ve işlerinde daha az ücret elde ettikleri tespit edilmiştir. Bunun yanında, lisede okulu terk eden kişiler, yaşantılarını kurabilmek amacıyla diğerlerine göre daha fazla mücadelenin içine girmek zorundadırlar (USDE, 1996'dan akt. Pehlivan, 2006).

Düzenli okula devam, çocukların başarısının temelidir, ancak okul devamsızlığı yaygın, ciddi ve can sıkıcı bir sorundur (Kearney & Graczyk, 2013; Klein, Sosu & Dare, 2022). Eğitime erişimin takibinde en önemli göstergelerden biri öğrenci devamsızlığıdır. Araştırmalar, kabul edilebilir akademik performans ve arzu edilen sosyal beceri ve davranışların gelişimi için düzenli okula devamın gerekli olduğunu göstermiştir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yedi öğrenciden biri kronik devamsızlıkla mücadele ettiği rapor edilmiştir (Eklund, Burns, Oyen, DeMarchena & McCollom, 2020). Bununla beraber öğrenci devamsızlığı Türkiye'deki liselerde -özellikle mesleki ve teknik öğretimde- önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır (Tunca, Kesbiç & Gencer, 2021). Son yıllarda iyileşmeler görülse de lise düzeyinde Türkiye OECD ülkeleri arasında öğrenci devamsızlığının yüksek olduğu ülkeler içinde bulunmaktadır. Örneğin PISA uygulamasından önceki iki haftadaki devamsızlık oranı 2012'de %54, 2015'te %47 olmuştur. OECD ülkelerinde bu oran %20'dir.

Millî Eğitim Bakanlığının 2018 yılı ortaöğretim izleme ve değerlendirme raporunda ve 2019-2023 Stratejik Planında ortaöğretim kademesindeki öğrenci devamsızlığının, ilkokul ve ortaokul kademesine göre daha yüksek olduğu görülmektedir (MEB, 2018; MEB, 2019). Bununla birlikte Türkiye’de yapılan okul devamsızlıklarının nedenleri üzerinde durulan araştırmalara baktığımızda birbirine benzer bulgular elde edildiği görülmektedir. Pehlivan’ın (2006) yaptığı araştırmaya göre, öğrenciler okulda sıkılmaları, okulu ve dersleri sevmemeleri, arkadaş özendirme, eğitim ile ilgili beklentilerinin olmaması nedenlerinden dolayı devamsızlık yapmaktadırlar. Araştırmada devamsızlık ile ilgili öğretmen ve öğrencilerin farklı düşündükleri ortaya çıkmıştır. Buna göre öğrencilerin devamsızlığın sebebi olarak okulu ve öğretmenleri görmesine karşın, öğretmenlerin öğrencileri ve aileyi gördüğü bulunmuştur. Gökyer’in (2012) araştırmasında, öğrenciler devamsızlık nedeni olarak en fazla öğretmeni görmüşler, devamsızlıkta okulun disiplin anlayışına, derslerin sıkıcılığına, öğretmenlerin aşağılayıcı ya da küçük düşürücü tutumlarına, sınıfta ve okulda ayrımcı uygulamalar yapmalarına dikkat çekmişlerdir. Gül, Kıran ve Nasırsi (2016) araştırmalarında da benzer şekilde öğrencilerin devamsızlık nedenlerinin başında okul yönetimi ve öğretmenlerin geldiğini tespit etmişlerdir. Uzun ve Kemerli’nin (2019) yaptıkları araştırmada ise öğrencilerin devamsızlığının en büyük nedeni okul ve okul yöneticisidir. Dağ’ın (2018) okul yöneticileriyle yaptığı araştırmada, öğrenci devamsızlığı ile ailenin eğitim düzeyi arasında negatif anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bunun yanında parçalanmış ailede yaşamak, sığınmacı olmak ve eğitim başarısı düşük olmak devamsızlığı artıran nedenlerdir. Şanlı, Altun ve Tan’ın (2015) yaptığı araştırmada ise, devamsızlık nedenleri, öğrencilerin kendileri, çevreleri, aileleri, öğretmenleri, okul ortamı ve yönetimidir. Okula devamın artması için öğrenciler, okulun daha eğlenceli olması, sosyal etkinliklerin artırılması, derslerin blok yapılmaması, okulda sağlık personelinin olması, yeterli ders araç-gereci olması, öğrencilerle daha fazla ilgilenilmesi ve hoşgörülü olunması gerektiğini belirtmişlerdir.

Sık okul devamsızlığının akademik performans, sosyal işlevsellik, lise ve üniversite mezuniyet puanları, yetişkin geliri, sağlık ve yaşam beklentisi üzerinde doğrudan ve uzun vadeli olumsuz etkileri vardır (Allen, Diamond-Myrsten & Rollins, 2018). İstenmeyen bir öğrenci davranışı olarak devamsızlık, öğrencilerin akademik başarısını olumsuz etkilemektedir. Devamsızlığa fiziksel, psikolojik ve toplumsal birçok faktör etki edebilmektedir (Altınkurt, 2008). MEB (2018) raporuna göre bu faktörlerden bazıları; zayıf zaman yönetimi becerisi, uyku düzensizliği, düşük akademik başarı, önceki kademelerdeki devamsızlık alışkanlığı, merkezi sınav hazırlığı, kuralların sıkı uygulanmaması, aileden ve ekonomiden kaynaklı sorunlardır.

Devamsızlık okul terkine varan bir seyir izlemektedir. Okul devamsızlığı, aynı zamanda, yetişkinlikte sosyal, ekonomik ve sağlıkla ilgili sorunların bir yordayıcısı olan okul terkinin de ana

yordayıcısıdır (Kearney, 2008b'den akt. Ingul, Klöckner, Silverman & Nordahl, 2012). Terk, okulu bitirmeden ya da programı tamamlamadan öğrencilerin okuldan ayrılma durumudur (Dekkers & Claassen, 2001). Türkiye'de erken okul terki 2012 yılında %39,6 iken bu oran 2020'de ise %26,7 olarak tespit edilmiştir. Bu oran İspanya, İtalya, Macaristan, Portekiz, Slovakya ve Yunanistan gibi bazı AB ülkelerindeki oranların çok üzerindedir (ODAP, 2023).

Devamsızlık öğrenciler için bazı riskli durumları da beraberinde getirmektedir. Rumberger ve Lim'e (2008) göre devamsızlık, suç işleme ve madde bağımlılığı da dahil olmak üzere hem okul içinde hem de okul dışında çeşitli davranışlar okulu bırakmanın güçlü göstergeleridir. Devamsızlık, okul içi sorunların yanında okul dışında da bazı önemli riskleri beraberinde getirmektedir. Aydın'a (2003) göre okuldan kaçmak ve mazeretsiz devamsızlık yapmakla, suç işlemek arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yine Öztekin'e (2013) göre, birçok araştırmada gençlerin suça yönelmesi, zararlı alışkanlıklara başlaması, çetelere katılması, şiddet göstermesi davranışları ile okuldan kaçma arasında yüksek ilişki tespit edilmiştir. Herhangi bir nedenle okula sık sık gitmeyen çocuklar, düşük akademik başarı, sosyal sorunlar, riskli sağlık davranışları, okulu bırakma, üniversiteye kayıt olmama ve daha düşük gelir, sık işe devamsızlık ve daha kötü sağlık gibi ilgili riskler altındadır (Allen, Diamond-Myrsten & Rollins, 2018).

Yapılan araştırmalarda öğrencilerin devamsızlıklarının büyük risk oluşturduğu, bunun bireysel ve toplumsal düzeyde birtakım sorunlara yol açtığı görülmektedir. Özellikle ortaöğretim kademesinde öğrenci devamsızlığı ile ilgili bazı önlemlerin alınması gerektiği açıktır. Bu önlemlerin yapılandırılması için ilgili kişi ve kurumlardan devamsızlık nedenlerine ilişkin verilerin toplanması ve analiz edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda bu araştırma liselerde öğrenim gören öğrencilerin devamsızlık sayılarını, nedenlerini ve çözüm önerilerini incelemeyi konu edinmiştir.

1.1. Problem

Liselerdeki öğrenci devamsızlık nedenlerinin dağılımı ile öğrenci, veli, öğretmen ve yöneticilerin öğrenci devamsızlık sorununun nedenlerinin ve azaltılmasına ilişkin görüşleri nasıldır?

Araştırmanın problemi ışığında oluşturulan alt problemler aşağıdaki gibidir:

1. Öğrencilere göre devamsızlık nedenleri nelerdir?
2. Öğrencilere göre devamsızlık nedenlerinin incelenmesi
 - a) öğrencilerin okul türüne,
 - b) öğrencilerin cinsiyetlerine,
 - c) öğrencilerin sınıf düzeyine göre değişmekte midir?

3. Öğretmenlere göre öğrenci devamsızlık nedenleri nelerdir?
4. Öğrenci devamsızlığı nedenlerine ilişkin veli görüşleri nelerdir?
5. Liselerdeki öğrenci devamsızlıklarının azaltılmasına yönelik,
 - a) Öğrencilerin,
 - b) Velilerin görüşleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, liselerde öğrenci devamsızlıklarının dağılımını belirlemek, yönetici, öğretmen, veli ve öğrenci görüşlerine dayalı olarak devamsızlık sorununun nedenlerini ve azaltılması hakkında önerileri incelemektir.

Alan yazında devamsızlık ile ilgili yapılan araştırmalar sınırlı da olsa mevcuttur. Devamsızlığın nedenleri konusunda daha çok nicel araştırma yaklaşımıyla yapılmış araştırmalara rastlanmaktadır. Fakat hem nicel hem de nitel yaklaşımla toplanan verilerin olduğu araştırmalar ise sınırlı sayıdadır. Bunun yanında devamsızlığın çok boyutlu olarak farklı katılımcıların görüşleri alınarak ele alındığı araştırmaya ulaşılamamıştır. Araştırma ile liselerdeki öğrenci devamsızlık sorununun hem niceliksel olarak bir resmi çıkartılmış hem de okuldaki tüm kesimlerden farklı bakış açılarıyla devamsızlık sorununun nedenleri ve çözüm önerileri hakkında bilgi elde edilmiştir. Böylece bu araştırma sonuçları, okullarda devamsızlıkla ilgili yapılacak çalışmalara kaynaklık edecek bir temel oluşturacaktır.

Bu araştırma 2022-23 eğitim öğretim yılı İzmir ili Karabağlar ilçesindeki liselerdeki öğrenci devamsızlıklarının incelenmesi ile sınırlıdır. Liselerdeki öğrenci devamsızlıklarının nicel verileri, okul yöneticileri tarafından okulların resmi kayıtlarındaki bilgilerden elde edilmiştir. Nitel veri toplanan görüşmelerde katılımcılar sorulara gerçek durumu yansıtan yanıtlar verdiği kabul edilmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma karma yöntemle yapılmıştır. Karma yöntem araştırmalarında, araştırmacı bir çalışma veya birbirini izleyen çalışmalar içerisinde nitel ve nicel yöntem, yaklaşım ve kavramları birleştirerek çalışır (Creswell, 2003'den akt. Baki ve Gökçek, 2012). Karma yöntem; kapsamlı, çoğulcu, tamamlayıcı ve araştırmacıya yöntem seçimi ve araştırma hakkında tasarlama yapması için seçmeci bir yaklaşım önerir. Bu araştırmada Genişletme gerekçesi ile karma araştırma yöntemini kullanılmıştır. Genişletmede, araştırmanın farklı bileşenleri için farklı yöntemler kullanarak, çalışmanın kapsamını genişletmek amaçlanmıştır. Bu

araştırmada karma yöntem araştırma tasarımlarından Sıralı Dönüşümsel Tasarım benimsenmiştir. Sıralı Dönüşümsel Tasarımda nicel veri önceden toplanıp analiz edildikten sonra nitel veriler alınabilir veya tersi de yapılabilir. Böylece her iki tür veri araştırmacının önceliği ve ihtiyacına bağlı olarak ilk olarak toplanabilir. Bu tasarım geniş çaplı veya alternatif bakış açılarına imkân vermesi, araştırmaya katılanları destekleyici olması ve çalışılan olguyu daha iyi anlamayı sağlama bakımlarından yararlıdır (Baki ve Gökçek, 2012).

Araştırmada, okula devamsızlık yapan öğrencilerin devamsızlık nedenlerini belirlemek için öğrenci ve öğretmen anketleri uygulanmıştır. Araştırmada devamsızlığı yüksek olan öğrencilerin devamsızlık sorununun incelenmesinde nitel araştırma yaklaşımından olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim (fenomenoloji) araştırmalarında bir olgu ile ilgili kişisel algıların tespit edilmesi ve yorumlanması amaçlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2008). Burada araştırmacılar, farkında olunan fakat derinliğine incelenmemiş olgulara odaklanmaktadır (Şimşek, 2018). Bu araştırmada Creswell'e (2021) göre beş kategoride ele alınan görüşme tekniklerinden yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Yapılandırılmış bir görüşmenin temel özelliği, katılımcıya yöneltilecek soruların standartlaştırılmış şekilde ve belli bir düzende sıralanmış olmasıdır. Buna göre araştırmada; temalaştırma, tasarım, görüşme, transkripsiyon, analiz, teyit ve raporlama aşamaları izlenmiştir (Akman Dömbekci ve Erişen, 2022). Araştırmanın amacı ve konunun çerçevesi çizilerek temalaştırma aşaması, süreç planlanarak tasarım aşaması, form geliştirerek ve görüşmeler yapılarak görüşme aşaması, görüşme metinleri düzenlenerek transkripsiyon aşaması, konu ve amaca yönelik analizler yapılarak analiz aşaması, verilerin ve bulguların araştırma konusu ve amacıyla uyumluluğunu inceleyerek teyit aşaması, bulgular okunabilir bir duruma getirilerek raporlama aşaması yerine getirilmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İzmir ili Karabağlar ilçesindeki tüm lise öğrencileri, öğretmenleri, yöneticileri ve velileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi belirlemede amaçlı örnekleme yönteminden olan ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Buna göre liselerde en az 10 gün devamsızlık yapmış öğrenciler, bu öğrencilerin şube rehber öğretmenleri, yöneticileri ve okul rehber öğretmen/psikolojik danışmanları ve velileri araştırmanın veri kaynağını oluşturmuştur.

İzmir ili Karabağlar ilçesinde 2022–2023 eğitim-öğretim yılında 12 Anadolu Lisesi (AL), 6 Anadolu İmam Hatip Lisesi (AİHL), 4 Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (MTAL) ve 1 Çok Programlı Anadolu Lisesi (ÇPAL) olmak üzere 23 lise bulunmaktadır. Araştırmada ilçedeki tüm liselere ulaşılması planlanmıştır. Araştırmanın öğrenci çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örneklemede kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Böylece nitel araştırma verileri en az 10 gün

devamsızlık yapan 9. sınıf, 10. sınıf, 11. sınıf ve 12. sınıf öğrencilerinden elde edilmiştir. Ayrıca bu okullardaki sınıf rehber öğretmenleri, yöneticiler ve 10 gün ve daha fazla devamsızlığı bulunan öğrencilerin velileri içinden kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile belirlenen kişilerden veriler toplanmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada öncelikle Karabağlar ilçesindeki liselerden 2022-23 eğitim öğretim yılına ait öğrenci devamsızlık kayıtlarının sayısal verilerine ulaşmak amacıyla araştırmacılar tarafından Devamsızlık Bilgi Formu geliştirilmiş ve okul müdürlüklerinden veriler istenmiştir. Devamsızlık Bilgi Formundaki bilgiler 2022-23 eğitim öğretim yılının 1. dönemine aittir.

Araştırmada öğrencilerin devamsızlık nedenlerinin belirlenmesi amacıyla Millî Eğitim Bakanlığının Devamsızlık Nedenleri Anketi (DNA) kullanılmıştır. Devamsızlık Nedenleri Anketi, 52 madde, üç seçenekli (*Hayır, Bazı, Evet*) ve yedi bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler: Okul ve Yönetim, Öğretmen, Aile, Çevre, Akademik Kaygı, Kişisel Nedenler ve Arkadaş Çevresi bölümleridir.

Öğretmen ve yöneticilerden öğrenci devamsızlık nedenlerine ilişkin nicel veri toplamak amacıyla Devamsızlık Nedenleri Anketi maddeleri araştırmacılar tarafından öğretmenlere uygun şekilde dönüştürülerek uygulanmıştır. Devamsızlık Nedenleri Anketi Öğretmen Formu yine yedi bölümden oluşmuş ve katılımcılardan anket maddelerine *Evet* ya da *Hayır* seçeneklerini işaretlemeleri istenmiştir.

Araştırmada devamsızlık sorunu ile ilgili nitel veri toplamak amacıyla görüşme formları hazırlanmıştır. Öncelikle devamsızlığı azaltmaya yönelik öğrenci görüşlerini ortaya çıkarmak için araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme formu kullanılmıştır. Bu form ile 10 günden fazla devamsızlık yapmış olan öğrenciler ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Öğrenci Görüşme Formunda demografik bilgi soruları yanında, devamsızlık yaptığına ne yaptığı ve devamsızlığın azaltılması için okulun nasıl olması gerektiği ile ilgili öneriler alınmıştır.

Araştırmada devamsızlık yapan öğrencilerin velilerinden devamsızlık sorunu ile ilgili görüşlerini almak amacıyla araştırmacılar tarafından Veli Görüşme Formu hazırlanmıştır. Formda velilerin demografik bilgileri yanında öğrencinin devamsızlık yapmasına neden olan etkenler ve devamsızlığın azaltılması için yapılması gerekenler konusunda öneriler ile ilgili sorular sorulmuştur.

Tablo 1. Ölçme araçları

Araştırma Yaklaşımı	Ölçme Aracı	Katılımcılar
Nicel	Devamsızlık Bilgi Formu	Okul Müdürlükleri

	DNA Öğrenci Formu	Öğrenciler
	DNA Öğretmen Formu	Öğretmenler, Yöneticiler
Nitel	Öğrenci Görüşme Formu	10+ gün devamsız öğrenciler
	Veli Görüşme Formu	10+ gün devamsızlığı olan öğrencilerin velileri

Araştırmada kullanılan nicel ölçme araçlarından öğrencilere uygulanan Devamsızlık Nedenleri Anketi MEB'in standart anketlerinden biri olup, bu alanda birçok akademik ve akademik olmayan çalışmada kullanılmış geçerli ve güvenilir bir ölçme aracıdır. Devamsızlık Nedenleri Anketi Öğretmen Formu ise öğrenci formundaki ifadelerin öğretmene uygun şekilde dönüştürülmesi ile oluşturulmuştur. Bu anket alanda çalışan uzman kişiler tarafından gözden geçirilerek ve uygulanacak öğretmenlerden fikir alınarak geçerliği ve güvenilirliği sağlanmıştır. Ayrıca araştırmada nitel veriler toplamak amacıyla oluşturulan Öğrenci Görüşme Formu ve Veli Görüşme Formu yine alanda çalışan uzman öğretmenler tarafından gözden geçirilmiş, bir grup öğrenci ve velinin fikri alınarak geçerliği ve güvenilirliği sağlanmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada veriler, incelenen liselerdeki devamsızlık kayıtlarından ve öğrenci, öğretmen, yönetici ve velilerden elde edilmiştir. Devamsızlık Bilgi Formu aracılığıyla okul müdürlüklerinden alınan veriler, doküman analizi yöntemi ile analiz edilip kategorilere ayrılmış, sayı ve oranları hesaplanmıştır. Öğrenci, öğretmen ve yöneticilerden öğrenci devamsızlık nedenlerinin belirlenmesi amacıyla hazırlanmış Devamsızlık Nedenleri Anketleri, okullarda okul rehber öğretmenleri/psikolojik danışmanları tarafından uygulanmıştır. Araştırmacıların koordinasyonunda doldurulan anketler daha sonra araştırmacılar tarafından analiz edilmiştir. Öğrencilerin doldurduğu devamsızlık nedenleri anketi üç seçenek üzerinden frekans ve yüzde oranları değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin doldurduğu öğrenci devamsızlık nedenleri anketi ise “Evet, Hayır” seçeneklerinden oluşmaktadır. Anket boyutları ortalama puanları hesaplanırken “Evet” seçeneği toplam sayısının madde sayısına oranı hesaplanmıştır.

Bunun yanında öğrenci ve velilerle yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler, önceden randevu alınarak, katılımcılarla okullarındaki boş oda veya sınıf içinde, okul rehber öğretmeni/psikolojik danışmanları tarafından gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan elde edilen sözel veriler kayıt altına alınmış ve daha sonra araştırmacılar tarafından, veri azaltma, veri sunma ve sonuç çıkarma aşamalarına göre analiz edilmiştir. Kategorilerdeki verilerin yüzde oranları üzerinden yorumlar yapılmıştır. Bunun için görüşme notları iki ayrı araştırmacı tarafından okunarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Sorulardaki ifadeler yine iki ayrı araştırmacı tarafından belli sınıflamalara tabi tutulmuştur. Daha sonra bu sınıflama yapılmış ifadeler tekrar gözden geçirilerek birbiri ile yakın anlamda olanlar birleştirilmiştir. Kategorilere işlenen verilerin frekansları ve oranları hesaplanmıştır. Böylece katılımcıların hangi görüşlerde yoğunlaştığı görülebilmektedir.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Öğrencilere Göre Devamsızlık Nedenleri

Lise öğrencilerine uygulanan Devamsızlık Nedenleri Anketinin madde bazında frekansları ve yüzde oranları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğrenci devamsızlık nedenleri anketi madde frekansları ve yüzdeleri

Madde		Hayır	Bazen	Evet
1. İhtiyaç duyduğumda okul idaresi izin vermediği için	Frekans	1129	392	351
	%	60,3	20,9	18,8
2. Zor dersler aynı günde olduğunda	Frekans	1276	309	287
	%	68,2	16,5	15,3
3. Geç kaldığımda okul yöneticileriyle karşılaşmak istemediğim için	Frekans	1316	255	301
	%	70,3	13,6	16,1
4. Boş derslerde ve öğle aralarında okulda verimli zaman geçireceğim bir alan/mekan olmadığı için	Frekans	1120	226	526
	%	59,8	12,1	28,1
5. Giriş ve çıkış saatleri bana uygun olmadığı için	Frekans	1246	278	348
	%	66,6	14,9	18,6
6. Kılık kıyafetim uygun olmadığında (saç, sakal, takı, makyaj vb.) okul yönetiminden çekindiğim için	Frekans	1439	202	231
	%	76,9	10,8	12,3
7. Okul binası (rampa, asansör vb.) fiziksel durumuma uygun olmadığı için	Frekans	1743	54	75
	%	93,1	2,9	4,0
8. Okulda günlük ders saati çok fazla olduğu için	Frekans	1041	274	557
	%	55,6	14,6	29,8
9. Okulun ilk ya da son haftalarında ders yapılmadığı için	Frekans	1066	348	458
	%	56,9	18,6	24,5
10. Okulda yeteneklerimi gösterebileceğim fırsatlar olmadığı için	Frekans	1347	230	295
	%	72,0	12,3	15,8
11. Öğretmenler aşırı disiplinli davrandığı için	Frekans	1210	402	260
	%	64,6	21,5	13,9
12. Bazı dersler çok sıkıcı geçtiği için	Frekans	834	400	638
	%	44,6	21,4	34,1
13. Öğretmenler, benden derslerde yapabileceklerimden daha fazlasını yapmamı bekledikleri için	Frekans	1346	259	267
	%	71,9	13,8	14,3

Liselerde Öğrenci Devamsızlıklarının İncelenmesi

14. Öğretmenler, okulda öğrencilere karşı sürekli küçük düşürücü davranışlarında bulundukları için	Frekans	1291	309	272
	%	69,0	16,5	14,5
15. Öğretmenler, öğrenciler arasında ayrımcılık yaptığı için	Frekans	1258	271	343
	%	67,2	14,5	18,3
16. Öğretmenlerim bana yakınlık göstermediği için	Frekans	1497	248	127
	%	80,0	13,2	6,8
17. Diğer öğrenciler dersin işlenmesine engel olduğu için	Frekans	1238	304	330
	%	66,1	16,2	17,6
18. Ailem, okula gidip gitmememi umursamadığı için	Frekans	1793	53	26
	%	95,8	2,8	1,4
19. Ders araç gerecim olmadığında	Frekans	1705	124	43
	%	91,1	6,6	2,3
20. Bazı günler harçlığım olmadığı için	Frekans	1645	127	100
	%	87,9	6,8	5,3
21. Bazı günler kıyafetlerim bakımsız (kirli, ütüsüz) olduğunda	Frekans	1657	122	93
	%	88,5	6,5	5,0
22. Aileme yardımcı olmam gereken günlerde	Frekans	1240	322	310
	%	66,2	17,2	16,6
23. Okul dışında bir işte çalışmak zorunda olduğum için	Frekans	1733	80	59
	%	92,6	4,3	3,2
24. Aile içinde sorunlarımız olduğu zamanlarda	Frekans	1286	317	269
	%	68,7	16,9	14,4
25. Evde misafir olduğu zaman	Frekans	1643	158	71
	%	87,8	8,4	3,8
26. Bir yakınım vefat ettiğinde	Frekans	893	325	654
	%	47,7	17,4	34,9
27. Evim okula çok uzak olduğu için	Frekans	1341	279	252
	%	71,6	14,9	13,5
28. Havanın soğuk ya da yağışlı olduğu günlerde	Frekans	894	564	414
	%	47,8	30,1	22,1
29. Özel kurs ve etütlere daha fazla zaman ayırdığım için	Frekans	1629	117	126
	%	87,0	6,3	6,7
30. Okul dışındaki etkinliklere katılmak için	Frekans	1465	215	192
	%	78,3	11,5	10,3
31. Okul yolu güvenli olmadığı için	Frekans	1643	127	102

	%	87,8	6,8	5,4
32. Ertesi günün sınavlarına çalışmak için	Frekans	1209	377	286
	%	64,6	20,1	15,3
33. Ödevlerimi yapmadığım günlerde	Frekans	1480	270	122
	%	79,1	14,4	6,5
34. Başarısız olduğum derslere katılmak istemediğim için	Frekans	1421	254	197
	%	75,9	13,6	10,5
35. Bir üst öğretim kurumunun sınavlarına hazırlanmamda okul dersleri yetersiz kaldığı için	Frekans	1487	152	233
	%	79,4	8,1	12,4
36. Okulu bitirince iş bulabileceğime inanmadığım için	Frekans	1423	197	252
	%	76,0	10,5	13,5
37. Okulumu sevmediğim için	Frekans	1291	299	282
	%	69,0	16,0	15,1
38. Hasta olduğum zaman	Frekans	107	198	1567
	%	5,7	10,6	83,7
39. Sabahları zamanında uyanamadığımda	Frekans	666	533	673
	%	35,6	28,5	36,0
40. Yorucu geçen bir günden sonraki günü dinlenerek geçirmek istediğim için	Frekans	1046	366	460
	%	55,9	19,6	24,6
41. Dersin telafisi mümkün olduğunda	Frekans	1330	288	254
	%	71,0	15,4	13,6
42. Resmî tatillerden önceki ya da sonraki günlerde	Frekans	1211	351	310
	%	64,7	18,8	16,6
43. Bazı günler moralim bozuk olduğu için	Frekans	1005	370	497
	%	53,7	19,8	26,5
44. Okuldan kaçmak eğlenceli geldiği için	Frekans	1593	150	129
	%	85,1	8,0	6,9
45. Okula gitmesem de sınıfı geçeceğimi bildiğim için	Frekans	1682	82	108
	%	89,9	4,4	5,8
46. Arkadaşlarıma göre yaşça daha büyük olduğum için	Frekans	1753	58	61
	%	93,6	3,1	3,3
47. Okul saatinde, okul dışından arkadaşlarımla görüşmek için	Frekans	1679	108	85
	%	89,7	5,8	4,5
48. Arkadaşlarımla okuldan kaçma kararı aldığımızda	Frekans	1602	158	112
	%	85,6	8,4	6,0

Liselerde Öğrenci Devamsızlıklarının İncelenmesi

49. Okulda arkadaşlarım tarafından dışlandığım için	Frekans	1664	140	68
	%	88,9	7,5	3,6
50. Okuldaki öğrenciler fiziksel veya duygusal olarak bana zarar verdiği için	Frekans	1577	157	138
	%	84,2	8,4	7,4
51. Okulda arkadaşlarımla anlaşamadığım için	Frekans	1569	194	109
	%	3,8	0,4	,8

Tablo 2'deki öğrenci devamsızlık nedenleri anketi maddelerine bakıldığında öğrencilerin “Hayır” yanıtını verdikleri en yüksek maddeler: 18. Ailem, okula gidip gitmememi umursamadığı için (%95,8), 46. Arkadaşlarıma göre yaşça daha büyük olduğum için (%93,6) ve 7. Okul binası (rampa, asansör vb) fiziksel durumuma uygun olmadığı için (%93,1) maddeleri olmuştur. Öğrencilerin “Bazen” seçeneğini işaretledikleri en yüksek oranlı maddeler; 28. Havanın soğuk ya da yağışlı olduğu günlerde (%30,1), 39. Sabahları zamanında uyanamadığımda (%28,5) ve 11. Öğretmenler aşırı disiplinli davrandığı için (%21,5) maddeleridir. Öğrencilerin “Evet” yanıtını verdikleri en yüksek yüzde oranına sahip maddeler; 38. Hasta olduğum zaman (%83,7), 39. Sabahları zamanında uyanamadığımda (%36,0), 26. Bir yakınım vefat ettiğinde (%34,9), 12. Bazı dersler çok sıkıcı geçtiği için (%34,1) ve 8. Okulda günlük ders saati çok fazla olduğu için (%29,8) maddeleri olmuştur.

Lise öğrencilerinin yanıtlarına göre devamsızlık nedenleri anketinin boyutları puan ortalamaları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Lise öğrencilerinin devamsızlık nedenleri anketi boyutlarının ortalama puanları

Boyutlar	Ortalama (Madde puanı toplamı/Madde sayısı) (n=1.872)
Kişisel nedenler	0,66
Öğretmen	0,51
Okul ve Yönetim	0,5
Çevre	0,37
Akademik kaygı	0,37
Aile	0,29
Arkadaş çevresi	0,17

Tablo 3'te devamsızlık nedenleri anketi boyutları ortalama puanlarına bakıldığında, en yüksek ortalama kişisel nedenler (0,66) ve öğretmenden kaynaklanan nedenler (0,51), en düşük arkadaştan kaynaklanan nedenler (0,17) ve aileden kaynaklanan nedenler (0,29) olduğu görülmektedir. Kişisel nedenler boyutunda “Hasta olduğum zaman” ve “Sabahları zamanında uyanamadığımda”, Öğretmen boyutunda “Bazı dersler çok sıkıcı geçtiği için”, “Öğretmenler, öğrenciler arasında ayrımcılık yaptığı için”, Okul ve Yönetim boyutunda

“Okulda günlük ders saati çok fazla olduğu için” ve “Boş derslerde ve öğle aralarında okulda verimli zaman geçireceğim bir alan/mekan olmadığı için”, Çevre boyutunda “Havanın soğuk ya da yağışlı olduğu günlerde” ve “Evim okula çok uzak olduğu için”, Akademik kaygı boyutunda “Ertesi günün sınavlarına çalışmak için” ve “Okulu bitirince iş bulabileceğime inanmadığım için”, Aile boyutunda “Bir yakınım vefat ettiğinde” ve “Aileme yardımcı olmam gereken günlerde”, Arkadaş çevresi boyutunda “Okuldaki öğrenciler fiziksel veya duygusal olarak bana zarar verdiği için” maddeleri en yüksek ortalamaya sahiptir.

3.2. Öğrencilerin Demografik Özelliklerine Göre Devamsızlıklarının İncelenmesi

3.2. a) Okul türüne göre öğrenci devamsızlıkları

Öğrencilerin 2022-2023 eğitim öğretim yılı 1. dönemi mazeretsiz devamsızlık (raporlu, izinli ve faaliyet dışında) oranları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğrencilerin okul türüne göre devamsızlık oranları (%)*

Okul Türü	30 günden fazla	20 günden fazla	10 günden fazla
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (MTAL)	10,63	13,63	21,87
Anadolu İmam Hatip Lisesi (AİHL)	4,10	7,12	9,89
Anadolu Lisesi (AL)	1,38	3,42	14,36

*Devamsızlık yapan öğrenci sayısı/toplam öğrenci sayısı x100

Tablo 4’e göre 10 günden fazla, 20 günden fazla ve 30 günden fazla devamsızlığı olan öğrencilerin oranına bakıldığında MTAL’ler ilk sırayı almaktadır. Buna göre bir dönemde MTAL öğrencilerinin %21,87’si 10 günden fazla, %13,63’ü 20 günden fazla, %10,63’ü ise 30 günden fazla devamsızlık yapmıştır. AİHL ve AL öğrencileri arasındaki fark 20 gün sonrasında değişmektedir. 20 güne kadar AL daha fazla iken, 20 günden fazla olunca AİHL öğrencileri daha fazla devamsızlık yapmaktadır.

Liselerde öğrenci devamsızlık nedenleri anketi boyutlarının okul türüne göre ortalama puanları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Okul türüne göre lise öğrencilerinin devamsızlık nedenleri anketi boyutlarının ortalama puanları

Boyutlar	Okul Türü	AL	AİHL	MTAL	ÇPAL
	n	1318	143	390	21
	%	70,41	7,64	20,83	1,12
Okul ve Yönetim	Ortalama	0,49	0,61	0,50	0,48
Öğretmen	Ortalama	0,50	0,47	0,55	0,64
Aile	Ortalama	0,27	0,38	0,33	0,28
Çevre	Ortalama	0,36	0,42	0,38	0,42

Liselerde Öğrenci Devamsızlıklarının İncelenmesi

Akademik kaygı	Ortalama	0,38	0,43	0,29	0,31
Kişisel nedenler	Ortalama	0,66	0,71	0,66	0,70
Arkadaş çevresi	Ortalama	0,16	0,22	0,19	0,18

Tablo 5'e göre araştırmaya katılan lise öğrencilerinin %70,41'i AL, %20,83'ü MTAL, %7,64'ü AIHL, %1,12'si ise ÇPAL öğrencisidir. Okul türleri göz önüne alındığında devamsızlık nedenlerine göre tüm boyutlarda en yüksek ortalama Kişisel nedenler boyutuna aittir. Bunun yanında AL, MTAL ve ÇPAL öğrencilerinde öğretmen, AIHL öğrencilerinde ise okul ve yönetim boyutu ön plana çıkmaktadır.

3.2. b) Cinsiyete göre öğrenci devamsızlıkları

Lise öğrencilerinin 2022-23 eğitim öğretim yılı 1. Dönemi itibarıyla cinsiyete göre mazeretsiz (raporlu, izinli ve faaliyet dışında) devamsızlık gün sayıları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Öğrenci devamsızlıklarının cinsiyete göre dağılımı

Grup	n (devamsızlık gün sayısı)	%
Kız	5.612	45,68
Erkek	6.674	54,32
Toplam	12.286	100,00

Tablo 6'ya göre erkek öğrencilerin devamsızlık gün sayıları kız öğrencilerinkinden daha fazladır. Toplam mazeretsiz devamsızlık gün sayısının %54,32'si erkek öğrenciler tarafından yapılmıştır. Öğrenci Devamsızlık Nedenleri Anketini dolduran öğrencilerin cinsiyet faktörü göz önüne alındığında anket boyutlarının ortalama puanları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Cinsiyete göre lise öğrencilerinin devamsızlık nedenleri anketi boyutlarının ortalama puanları

Boyutlar	Cinsiyet	Kız	Erkek
	n	1090	782
	%	58,23	41,77
Okul ve Yönetim	Ortalama	0,51	0,50
Öğretmen	Ortalama	0,54	0,46
Aile	Ortalama	0,29	0,28
Çevre	Ortalama	0,38	0,36
Akademik kaygı	Ortalama	0,39	0,33
Kişisel nedenler	Ortalama	0,68	0,64
Arkadaş çevresi	Ortalama	0,18	0,16

Tablo 7’de araştırmaya katılan lise öğrencilerinin %58,23’ü kız, %41,77’si ise erkek öğrencilerden meydana gelmektedir. Öğrencilerin cinsiyetleri göz önüne alındığında devamsızlık nedenlerine göre hem erkek hem de kız öğrencilerde en yüksek ortalama puan kişisel nedenler boyutuna aittir. Buna ek olarak ikinci sırada kız öğrencilerde öğretmen, erkek öğrencilerde ise okul ve yönetimden kaynaklanan nedenler dikkati çekmektedir.

3.2. c) Sınıf düzeyine göre öğrenci devamsızlıkları

Lise öğrencilerinin 2022-23 eğitim öğretim yılı 1. Dönemi itibarıyla sınıflara göre mazeretsiz (raporlu, izinli ve faaliyet dışında) devamsızlık gün sayıları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Öğrenci devamsızlıklarının sınıf düzeylerine göre dağılımı

Sınıf	n (devamsızlık gün sayısı)	%
9	2920	24,31
10	2740	22,81
11	3353	27,91
12	2999	24,97
Toplam	12012	100,00

Tablo 8’e göre liselerde mazeretsiz devamsızlık gün sayısında %27,91 ile 11. sınıflar öne çıkmaktadır. Bunu 12, 9 ve 10. sınıflar izlemektedir. Öğrenci Devamsızlık Nedenleri Anketini dolduran katılımcıların sınıf seviyesi faktörü göz önüne alındığında anket boyutlarının ortalama puanları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Sınıf düzeyine göre lise öğrencilerinin devamsızlık nedenleri anketi boyutlarının ortalama puanları

Boyutlar	Sınıf	9	10	11	12
	n	417	442	588	425
	%	22,28	23,61	31,41	22,70
Okul ve Yönetim	Ortalama	0,37	0,41	0,53	0,70
Öğretmen	Ortalama	0,45	0,46	0,52	0,60
Aile	Ortalama	0,27	0,26	0,30	0,32
Çevre	Ortalama	0,29	0,31	0,37	0,52
Akademik kaygı	Ortalama	0,25	0,29	0,38	0,54
Kişisel nedenler	Ortalama	0,53	0,59	0,70	0,82
Arkadaş çevresi	Ortalama	0,17	0,15	0,18	0,20

Tablo 9’da araştırmaya katılan lise öğrencilerinin %31,41’i 11. sınıf, %23,61’i ise 10. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre devamsızlık nedenleri ortalama puanlarına bakıldığında tüm sınıf düzeylerinde en yüksek ortalama kişisel nedenler boyutuna aittir. İkinci

sırada 9 ve 10. sınıflarda öğretmen, 11 ve 12. sınıflarda ise okul ve yönetimden kaynaklanan nedenlerden dolayı devamsızlık yapıldığı görülmektedir.

3.3. Öğretmenlere Göre Öğrenci Devamsızlık Nedenleri

Karabağlar ilçesindeki liselerde öğretmenlere uygulanan öğrenci devamsızlık nedenleri anket boyutlarının ortalama puanları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlere göre öğrenci devamsızlık nedenleri anketinin boyutları

Boyutlar	Ortalama (Madde puanı toplamı/Madde sayısı) (n=250)
Kişisel nedenler	0,56
Aile	0,44
Akademik kaygı	0,39
Okul ve Yönetim	0,34
Çevre	0,29
Arkadaş çevresi	0,29
Öğretmen	0,17

Tablo 10'da devamsızlık nedenleri anketi boyutlarının ortalama puanlarına bakıldığında en yüksek ortalama Kişisel nedenler (0,56) ve Aileden kaynaklanan nedenler (0,51), en düşük Öğretmen kaynaklanan nedenler (0,17), Çevre ve Arkadaştan kaynaklanan nedenler (0,29) olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin devamsızlık nedenleri anketi maddelerine “Evet” yanıtını verdikleri en yüksek yüzde oranına sahip maddeler; Hasta olduğu zaman (%89,2), Sabahları zamanında uyanamadığında (%83,2), Bir yakını vefat ettiğinde (%78,4), Geç kaldığında yarım gün devamsızlık işleneceğini bildiği için (%72,0) ve Okula gitmese de sınıfı geçeceğini bildiği için (%69,6) maddeleri olmuştur. Sırasıyla Kişisel nedenler boyutunda “Hasta olduğu zaman”, Aile boyutunda “Bir yakını vefat ettiğinde”, Akademik kaygı boyutunda “Okulu sevmeyişi için”, Okul ve Yönetim boyutunda “Geç kaldığında yarım gün devamsızlık işleneceğini bildiği için”, Çevre boyutunda “Havanın soğuk ya da yağışlı olduğu günlerde”, Arkadaş çevresi boyutunda “Arkadaşlarıyla okuldan kaçma kararı aldığında” ve Öğretmen boyutunda “Bazı dersler çok sıkıcı geçtiği için” maddeleri en yüksek ortalama sahiptir.

3.4. Öğrenci Devamsızlığına İlişkin Veli Görüşlerinin İncelenmesi

Araştırmaya katılan velilerin %50,47'sinin çocuğu AL'de öğrenim görmekte, %41,12'si lise mezunudur. Velilerin aylık aile gelirlerine bakıldığında -Ocak 2023 tarihi itibarıyla- %45,28'inin geliri 5 bin ila 10 bin TL arasındadır. Evde beraber kalan kişi sayısında velilerin %38,68'i dört kişi kalmaktadırlar. Araştırmaya, velilerin %64,49'u anne, %30,84 oranında baba katılmıştır.

Öğrenci devamsızlık nedenlerine ilişkin veli görüşlerinden örnekler aşağıya çıkarılmıştır:

34. anket- “Hasta olduğu zamanlarda okula gitmiyor.” (Sağlık sorunları)

32. anket- “Gece geç yatıyor, sabah kalkması zor oluyor.” (Uyku düzeni sorunu)

59. anket- “Evin okula uzak olması” (okul-ev uzaklığı, ulaşım sorunu)

Öğrenci devamsızlıklarının nedenlerine ilişkin veli görüşleri Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Öğrenci devamsızlık nedenlerine ilişkin veli görüşleri

Madde	n	Oran (%)
Sağlık sorunları	74	52,48
Uyku düzeni sorunu	14	9,93
Okul-ev uzaklığı, ulaşım sorunu	13	9,22
Arkadaşları ile vakit geçirme	7	4,96
Ailevi nedenler, aileye yardım	7	4,96
Okulun yetersizliği, cazip olmaması, sıkıcılığı	6	4,25
Şehir dışına çıkma	3	2,13
Özel eğitim öğrencisi olması	2	1,42
Spor yapma	2	1,42
Psikolojik sorunlar	2	1,42
Dershaneye, kursa gitme	2	1,42
Derslerin boş geçmesi	1	0,71
Öğretmenlerin yeterli ilgi göstermemesi	1	0,71
Sınav programının dengesiz olması (önemli derslerin aynı güne konması)	1	0,71
Sınava hazırlık	1	0,71
Zorbalık	1	0,71
Başarısızlık duygusu	1	0,71
Öğretmenlerin olumsuz yaklaşımı	1	0,71
Bir işte çalışma	1	0,71
Okulun erken saatte olması	1	0,71
Toplam*	141	100,00

*Birden fazla madde yazılabilmektedir.

Tablo 11’e göre öğrenci devamsızlıklarının nedenlerine ilişkin veli görüşleri incelendiğinde velilerin %52,48’i sağlık sorunları yüzünden, %9,93’ü öğrencilerin uyku düzenlerinin bozuk olduğu için devamsızlık yaptığını söylemişlerdir. Bu maddede geç uyuma, uyanamama, yeterli uyumama gibi sorunlardan

bahsetmişlerdir. Yine velilerin %9,22'si ise okul ile ev arasındaki mesafenin uzak olması, buna bağlı oluşan ulaşım sorunundan dolayı öğrencilerin devamsızlık yaptıklarını belirtmişlerdir. Tabloda bu maddeleri izleyen önemli maddeler olarak arkadaşlarıyla vakit geçirme ve ailevi nedenlerden dolayı devamsızlığın yapıldığı görülmektedir. Velilerin %4,25'i okulun yetersiz, sıkıcı olması ve cazip olmamasına dikkat çekmişlerdir.

3.5. Liselerde Öğrenci Devamsızlıklarının Azaltılmasına İlişkin Görüşler

3.5.a) Öğrenci Devamsızlığının Azaltılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Öğrenci devamsızlıklarına ilişkin öğrenci görüşlerinden örnekler aşağıya çıkarılmıştır:

11. anket- “Spora daha çok önem verilmeli, daha sosyal bir ortam olmalı” (Sosyal ve sportif aktiviteler artırılmalı)
19. anket- “Giriş ve çıkış saatlerinin daha uygun vakite çekilmesi gerek bence” (Giriş saatleri düzenlenmeli)
5. anket- “Ders saatinin azaltılması lazım” (Ders sayısı azaltılmalı)

Öğrenci devamsızlığının azaltılmasına yönelik öğrenci görüşleri Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Devamsızlığın azaltılmasına yönelik öğrenci görüşleri

Madde	n	Oran (%)
Sosyal ve sportif aktiviteler artırılmalı	53	26,11
Giriş saatleri düzenlenmeli (geç/erken başlamalı)	43	21,18
Ders sayısı azaltılmalı	32	15,76
Okul ortamı daha iyi olmalı (güvenli ve temiz olması, öğrencilere iyi davranılması, derslerin daha verimli ilgi çekici olması, fiziki koşulların iyileştirilmesi)	18	8,87
Öğretmenler sorun çözebilmeli, ilgili olmalı, yeterli olmalı	6	2,96
Rehberlik ve PD hizmetleri artırılmalı (iletişim, telefon bağımlılığı vb.)	5	2,46
Devamsızlık sınırı artırılmalı	5	2,46
Geç gelenler yok yazılmamalı	5	2,46
Aralarda telefonlar öğrencilere verilmeli	5	2,46
Kıyafet kuralı esnetilmeli	4	1,97
Teneffüsler ve ara daha uzun olmalı	4	1,97
Disiplin tedbirleri esnetilmeli	4	1,97
Öğrenci sayısı azaltılmalı	4	1,97
Okul eğlenceli bir yer olmalı	2	0,99
Okul gün sayısı azaltılmalı (4 gün)	2	0,99

Öğrenci kendi sağlığına dikkat etmeli	2	0,99
Öğle arası ve teneffüslerde okul dışına çıkılabilirmeli	2	0,99
Okulda revir olmalı	2	0,99
Maddi yardım sağlanmalı	1	0,49
Okul seçimini öğrenci yapmalı	1	0,49
Günlük sınav sayısı azaltılmalı (1 sınav)	1	0,49
Ücretsiz yemek verilmeli	1	0,49
Disiplin tedbirleri artırılmalı	1	0,49
Toplam*	203	100,00

*Birden fazla madde yazılabilmektedir.

Tablo 12’de devamsızlığın azaltılmasına yönelik öğrenci görüşleri incelendiğinde öğrencilerin %26,11’i okulda sosyal ve sportif etkinliklerin artırılmasının devamsızlığı azaltacağını belirtmişlerdir. Öğrencilerin %21,18’i okul giriş çıkış saatleri yeniden düzenlendiği takdirde devamsızlığın azalacağını söylemişlerdir. Bu maddede öğrenciler okulun sabah daha geç başlamasını ya da öğleden sonra daha erken başlamasını istemişlerdir. Yine öğrenciler %15,76 oranında ders sayısının fazla olduğunu ve azaltılması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin %8,87’si ise okul ortamının daha iyi olması gerektiğini söylemişlerdir. Ortamın daha iyi olması için okulun güvenli ve temiz olması, okulda öğrencilere iyi davranılması, derslerin daha verimli ilgi çekici olması, fiziki koşulların iyileştirilmesi gibi şartların değiştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Öğrencilerin %2,96’sı öğretmenlerin sorun çözebilmesi, ilgili olması, yeterli olması gerektiğini, %2,46’sı ise rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin artırılmasını belirtmişlerdir. Burada dikkat çeken diğer maddelerde ise öğrenciler; devamsızlık sınırının artırılması, geç gelenlerin yok yazılmaması ve aralarda telefonların öğrencilere verilmesi gibi önerilerde bulunmuşlardır.

3.5.b) Öğrenci Devamsızlığının Azaltılmasına İlişkin Veli Görüşleri

Öğrenci devamsızlıklarına ilişkin veli görüşlerinden örnekler aşağıya çıkarılmıştır:

51. anket- “Erken uyanması, hasta olmaması, kendine iyi bakmasını istiyorum” (Öğrencinin kendine dikkat etmesi, yeterli uyku, sağlıklı beslenme)

17. anket- “Okul giriş saatleri daha geç saate alınabilir” (Okul saatlerinin düzenlenmesi (geç/erken başlamalı)

10. anket- “Okulda sosyal etkinlikler olması” (Sosyal ve sportif faaliyetlerin artırılması)

Öğrenci devamsızlığının azaltılması için velilerin görüşleri Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13. Öğrenci devamsızlığının azaltılmasına ilişkin veli görüşleri

Madde	n	Oran (%)
Öğrencinin kendine dikkat etmesi, yeterli uyku, sağlıklı beslenme	15	16,13
Okul saatlerinin düzenlenmesi (geç/erken başlamalı)	12	12,90
Sosyal ve sportif faaliyetlerin artırılması	10	10,75
Ulaşım probleminin çözülmesi, okulun yakın olması	8	8,59
Ailenin ilgili olması	6	6,44
Rehberlik ve psikolojik destek	5	5,38
Geç kalmanın devamsızlık sayılmaması	5	5,38
Okulda uygun, temiz ve çekici çalışma ortamı sağlanması	5	5,38
Ders sayısı azaltılması	4	4,30
Devamsızlığın sıkı takip edilmesi	3	3,22
Öğrenciye görev/sorumluluk verilmesi, ilgi gösterilmesi	3	3,22
Son sınıfta devamsızlık olmaması, af gelmesi	3	3,22
Telefon kullanımının azaltılması	2	2,15
Maddi yardım sağlanması	2	2,15
Okulda revir olması	2	2,15
Sınav programının dengeli olması	1	1,08
Okul dışı spor etkinliklerinde esneklik olmalı	1	1,08
Öğretmen yeterliğinin artırılması	1	1,08
Öğrencilerin ilgi duymadığı derslere girmemesi	1	1,08
Sınıf tekrarı uygulanması	1	1,08
Olumsuz öğrenci gruplarına müdahale	1	1,08
Devamsızlık sınırının artırılması	1	1,08
Okul-veli iletişiminin güçlendirilmesi	1	1,08
Toplam*	93	100,00

*Birden fazla madde yazılabilmektedir.

Tablo 13'te öğrenci devamsızlığının azaltılmasına ilişkin veli görüşleri incelendiğinde, velilerin %16,13'ü öğrencilerin kendine dikkat etmesi, yeterli uyku, sağlıklı beslenmeleri gerektiğini söylemişlerdir. Velilerin %12,90'ı ise okul saatlerinin yeniden düzenlenmesi, giriş çıkış saatlerinin günün daha uygun zamanlarına alınmasını istemişlerdir. Yine velilerin %10,75'i okulda sosyal ve sportif etkinliklerin artırılması halinde devamsızlığın azalacağını belirtmişlerdir. Velilerin %8,59'u okul ve ev uzaklığının makul olması ve ulaşım sorununun giderilmesini, %6,44'ü ise ailenin öğrenci ile daha fazla ilgilenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bunların dışında veliler, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri desteğinin artması, geç kalmanın devamsızlık sayılmaması ve okulda uygun, temiz ve çekici çalışma ortamı sağlanmasının

devamsızlığın azaltılmasında etkili olduğuna dikkat çekmişlerdir. Bunun yanında velilerin %4,30'u ise ders sayısının azaltılması gerektiğini düşünmektedir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Karabağlar ilçesindeki liselerde öğrenci devamsızlığının incelenmesine ilişkin yapılan araştırmada öğrenci, öğretmen ve velilerden nicel ve nitel araştırma yaklaşımları ile veriler toplanmıştır. Toplanan veriler analiz edilmiştir. Analiz sonucunda bulgular ışığında aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

1. Öğrenciler en fazla, sağlık ve uyku sorunu yaşadıklarından, bir yakınlarının vefatından, bazı derslerin sıkıcı olmasından ve günlük ders saatinin çok fazla olmasından dolayı devamsızlık yaptıklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler en fazla kişisel nedenlerden, öğretmenlerden ve okul ve yönetimden kaynaklanan nedenlerden dolayı devamsızlık yaptıklarını söylemişlerdir.

Bu araştırmada kişisel nedenler boyutunda hasta olunduğunda ve sabahları uyanamadığında; Öğretmen boyutunda sıkıcı geçen dersler, öğretmenlerin ayrımcılık yapmaları; Okul ve Yönetim boyutunda ders saatinin fazlalığı, okulda verimli zaman geçirilecek alan ve mekanın olmaması; Çevre boyutunda kötü hava koşullarında, okulun uzak olması; Akademik kaygı boyutunda sınava çalışma, iş bulunamama; Aile boyutunda yakın vefatında, aileye yardım edilmesi; Arkadaş çevresi boyutunda diğer öğrencilerin zarar vermesi durumlarında devamsızlık yaptıkları anlaşılmaktadır. Öztekin'in (2013) araştırmasında da buna yakın bulgular elde edilmiştir. Pehlivan'ın (2006) elde ettiği bulgulara göre ise, öğrenciler, okulda sıkıldıkları, okulu ve dersleri sevmedikleri, arkadaşlarının özendirdiği, eğitimle ilgili beklentilerinin olmadığı için devamsızlık yapmaktadır.

Araştırmada öğrenci devamsızlık nedenlerinde ilk sırada kişisel nedenler çıkmıştır. Kişisel nedenler içinde öğrencilerin sağlık problemlerinden dolayı devamsızlık yaptıkları bulgusu Öztekin'in (2013) liselerde, Recepoglu ve Sönmez'in (2019) ise MTAL'lerde yaptıkları araştırmalarında da çıkmıştır. Öztekin (2013) araştırmasında, devamsızlığın en önemli nedeni sağlık problemidir. Araştırmada devamsızlıkta aile boyutu ise en az etkilidir. Recepoglu ve Sönmez'in (2019) MTAL'lerde yaptıkları araştırmada yine sağlık önemli bir etken iken, arkadaş çevresi en az etkiye sahiptir. Altinkurt (2008) ve Gökyer'in (2012) liselerde yaptığı araştırma sonuçlarına göre, devamsızlık nedenlerinde en yüksek etken öğretmenler iken bunu aile, çevre, akademik başarısızlık kaygısı ve bireysel nedenler izlemektedir. Öğrenciler, fazla disiplin olması ve derslerin sıkıcılığını vurgulamışlardır. Önder'in (2017) ortaöğretim kurumlarında yaptığı araştırmada ise, kişisel ve arkadaş çevresinden kaynaklanan nedenler ön plana çıkmaktadır. Bundan farklı olarak Hoşgörür ve Polat (2015), araştırmasında devamsızlık nedenlerinde en etkili olan faktör aile ve arkadaş çevresidir. Benzer

olarak Yurtbay ve Dönmez (2005'den akt. Pehlivan, 2011), Kinder, Wakefield ve Wilkin (1996'dan akt. Pehlivan, 2011); Kinder ve Wilkin (1998'den akt. Pehlivan, 2011) araştırmalarında da arkadaşlar en önemli etkidir. Uzun ve Kemerli (2019) ise araştırmasında farklı bir bulgu elde etmiş, öğrencilerin devamsızlıklarında en önemli etkenin 'okul ve okul yönetimi kaynaklı nedenler' olduğu tespit edilmiştir.

Öztekin'in (2013) araştırmasında öğrenciler mutsuz ve morali bozuk olduğunda devamsızlık yaptığını belirtmiştir. Araştırmada sağlık durumundan dolayı devamsızlık nedenleri arasında en yüksek ortalamaya sahip madde '*Hasta olduğum zamanlarda devamsızlık yaparım.*' maddesidir. Bu bulgu araştırmadaki sağlık kaynaklı devamsızlık bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Bu araştırma bulgularına paralel olarak Gökyer (2012) de araştırmasında, devamsızlıkta kişisel nedenler içinde, öğrencilerin sağlıkları bozuk olduğunda ve sabah uyanamadıklarında ya da okula geç kalmalarının neden olduğunu bulmuştur. Recepoğlu ve Sönmez (2019) sağlıkla ilgili "*Hasta olduğum zamanlarda devamsızlık yaparım*" maddesinin yüksek çıktığını bulmuştur. İkinci sıradaki kişisel nedenler içinde bazı kişisel, sağlık ve duygusal sorunların olduğunu tespit etmiştir.

Bu araştırmanın bir başka bulgusu da öğretmenden kaynaklanan nedenlerin devamsızlıkta önemli olduğudur. Buna göre bazı derslerin çok sıkıcı geçmesi ve öğrenciler arasında ayrımcılık yapıldığı maddeleri devamsızlık nedeni olarak ön plana çıkmaktadır. Yılmaz, Şahbaz, Demirciler, Alıç ve Koca (2020), Gökyer (2012) ve Öztekin'in (2013) araştırmalarında da benzer olarak öğrenciler bazı öğretmenleri sevmedikleri ve dersler sıkıcı geçtiği için devamsızlık yaptıkları bulgusu ortaya çıkmıştır. Burada öğretmenin sınıf içindeki tutumunun öğrenci devamsızlığında etkili olabileceği görülmektedir (Ataman 2001; Özbaş, 2010). Altinkurt'un (2008) araştırmasına katılan öğrenciler, "*geç kaldıkları zamanlarda okul yöneticilerinden çekinmelerinin*" ve "*ders öğretmenin aşırı disiplinli davranmasının*" devamsızlık nedenlerinde etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir. Gökyer (2012) araştırmasında öğrenci devamsızlığında öğretmenler tarafından gösterilen aşağılayıcı, küçük düşürücü tutumlar ve davranışların, sınıfta veya okulda ayrımcı uygulamaların etkisinden bahsedilmiştir. Şanlı, Altun ve Tan (2015) ile Kabapınar ve Gümüşsoy'un (2019) araştırmalarına göre okul ve derslerin sıkıcı olması en çok belirtilen devamsızlık sorunları arasındadır. Girgin (2016) ise öğrencilerin öğretmenden kaynaklı olarak sevmedikleri derslerden dolayı devamsızlık yaptıklarını bulmuştur.

Bu araştırmada okul ve yönetim boyutunda öğrenciler en fazla, "*günlük ders saatinin fazla olduğu*", "*boş dersler ve öğle aralarında okulda verimli zaman geçirebilecekleri bir alan/mekânın olmadığı için*" devamsızlık yaptıklarını belirtmişlerdir. Benzer bir şekilde Recepoğlu ve Sönmez'in (2019) MTAL'lerde yaptıkları araştırmada da okul ve okul yönetimi boyutu ilk üç devamsızlık nedeni arasında belirtilmiştir ve okulda boş zamanların geçirilebileceği yerlerin olmadığı, dersler erken saatlerde başladığı için öğrencilerin devamsızlık yaptıkları görülmüştür. Yılmaz, Şahbaz, Demirciler, Alıç ve Koca'nın (2020) araştırmasında okuldan kaynaklı nedenlerde, ders ve okul ortamının önemli etkileri olduğu görülmektedir. Bu noktada okul

yönetimin tutumu önemli bir etken olmaktadır. Bu araştırma sonuçlarına benzer şekilde Gül, Kıran ve Nasırsi (2016) ve Şanlı, Altun ve Tan (2015) liselerdeki araştırmalarında, “okul ortamı ve okul yönetiminden” kaynaklı nedenlerden dolayı devamsızlık yaptıklarını, disiplinin sıkı olmasının ve ders programlarında zor derslerin aynı günde toplanmasının devamsızlıkta önemli etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Girgin’in (2016) araştırmasında ise öğrenciler, okul ve okul idarecilerinin ihtiyacı olduğunda izin verilmediğinden dolayı devamsızlık yaptıklarını belirtmişlerdir.

Zayıf okul iklimi (Brookmeyer ve diğerleri, 2006’dan akt. Ingul, Klöckner, Silverman & Nordahl, 2012) ve düşük okul bağlılığı (Shochet ve diğerleri, 2006’dan akt. Ingul, Klöckner, Silverman & Nordahl, 2012) devamsızlıkla ilişkilendirilmiştir. Okul bağlılığı ve iklimi, öğrencilerin okulda kendilerini ne ölçüde güvende, kabul edilmiş, saygı duyulmuş ve değerli hissettiklerini ifade eder (Ingul, Klöckner, Silverman & Nordahl, 2012). Baker, Sigmon ve Nugent’a (2001) göre, olumsuz okul iklimi ve yetersiz okul politikaları öğrenci devamsızlıklarında etkilidir. Balcı (2002), Epstein ve Sheldon (2002), Strickland (1998) araştırmalarında okul yönetimindeki etkililik, nitelik ve devamsızlık ile ilgili uygulanan politikaların tutarsızlığı devamsızlık nedenlerinde önemlidir (Akt. Öztekin, 2013). Öğrenciler arasında akademik ilerlemeyi artıran okullarda öğrenci devamsızlığı ve potansiyel okulu bırakma oranları daha düşüktür. Bu sonuçlar, daha olumlu öğretmen-öğrenci ilişkileri ve okul içinde daha olumlu bir akademik iklim ile ilişkilidir (Smyth, 1999).

2.a) Öğrencilerin okul türlerine göre devamsızlık oranlarına bakıldığında MTAL’lerde devamsızlık oranı diğer okul türlerine göre daha yüksek çıkmıştır. MTAL’leri sırasıyla AİHL ve AL izlemektedir. Devamsızlık nedenleri boyutlarına bakıldığında tüm okul türlerinde kişisel nedenlere ek olarak AL, MTAL ve ÇPAL öğrencileri en fazla öğretmenden, AİHL öğrencileri ise okul ve yönetimden kaynaklanan nedenlerden dolayı devamsızlık yaptıklarını belirtmişlerdir.

Türkiye’de zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması, ortaöğretimde okullaşmanın artmasına önemli bir katkı sağlamış olmakla beraber bu durum, ortaöğretimde devamsızlığın daha fazla dikkat çekmesini de beraberinde getirmiştir. MEB’in 2018 yılı ortaöğretim izleme ve değerlendirme raporuna göre devamsızlık, genel ortaöğretimde %30, AİHL’lerde %31, mesleki ve teknik ortaöğretimde %40’tır (MEB, 2018). MEB’in 2019 Yılı İdare Faaliyet Raporuna göre, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında ortaöğretimde 20 gün ve üzeri devamsız öğrenci oranı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü okullarında %25,14, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü okullarında %29,79, Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü okullarında ise %40,72’dir (MEB, 2020). Bu sonuçlarda da görüldüğü üzere MTAL öğrencileri daha fazla devamsızlık yapmaktadırlar. MTAL öğrencilerinin diğer okul türlerine göre daha fazla devamsızlık yaptıkları bulgusunu destekler

nitelikte Öztekin (2013) Uzun ve Kemerli'nin (2019) araştırmalarında da benzer bulgular ortaya çıkmıştır. MTAL öğrencilerinin devamsızlıklarının diğer okul türlerine göre daha yüksek olmasının bazı nedenleri bulunmaktadır. Haftalık ders programının yoğunluğu, günlük ders saatinin fazlalığı, meslek liseleri mezunlarının üniversiteye geçişte sınavsız geçiş haklarının olmaması, üniversiteye geçişte ek puanın yalnızca lisedeki okudukları bölümler ile sınırlı kalması, çoğu öğrencinin meslek lisesini tercihlerinde bilinçli olmamaları ve sadece akademik durumlarının yetersiz olmalarının tercihte etkili olması gibi nedenlerden dolayı meslek liselerindeki öğrencilerin devamsızlığının yüksek olması sonucunu ortaya çıkarmaktadır (Çiçek Sağlam & Dönmez, 2016; Öztekin, 2013; Uzun & Kemerli, 2019). Bunun gibi nedenlerden dolayı mesleki ve teknik eğitim cazip gelmemekte ve öğrencilerin motivasyonlarını yitirmektedirler. Bu bağlamda öğrenci devamsızlığının azaltılması için ilk olarak ilgili mevzuat ve eğitim programları gözden geçirilmelidir (Öztekin, 2013).

2.b) Öğrencilerin cinsiyetleri dikkate alındığında bu araştırmada erkek öğrencilerin daha fazla devamsızlık yaptıkları görülmektedir. Erkek ve kız öğrencilerde tüm okul türlerinde kişisel nedenlerden sonra, kız öğrenciler öğretmenden, erkek öğrenciler ise okul ve yönetimden kaynaklanan nedenlerden dolayı devamsızlık yaptıklarını belirtmişlerdir.

Erkek öğrencilerin daha fazla devamsızlık yaptıkları Hoşgörür ve Polat (2015), Girgin (2016), Öztekin (2013), Recepoğlu ve Sönmez (2019), Uzun ve Kemerli'nin (2019) araştırmalarında da tespit edilmiştir. Reid'in (2004) araştırmasında ise lisede kızların daha fazla devamsızlık yaptığı ortaya çıkmıştır. Bundan farklı olarak Gökyer'in (2012) lise öğrencilerinin devamsızlık nedenleri hakkında yaptığı araştırmasında ise anlamlı bir fark bulunmamıştır. Uzun ve Kemerli'ye (2019) göre akademik olarak başarısı düşük erkek öğrencilerin, işgücü olarak ailesine yardım etme ve aileye gelir getirme gerektiği düşünmekte, ayrıca aileler, erkek çocukların acilen bir mesleklerinin olmasını önemli görmektedirler. Aileler bu tür akademik başarısı düşük öğrencilerin zaman kaybına uğramadan bir an önce iş hayatına atılması gerektiğini düşündüklerinden dolayı okul devamsızlığına önem vermemektedirler.

2.c) Öğrencilerin sınıf düzeylerine bakıldığında en fazla devamsızlığı 11. sınıflar, sonra 12. sınıflar yapmaktadır. Devamsızlık nedenleri anketi bulguları incelendiğinde öğrenciler tarafından kişisel nedenlerin yanında 9 ve 10. Sınıf öğrencileri devamsızlık nedeni olarak öğretmenlerden kaynaklanan nedenleri ileri sürerken, 11 ve 12. Sınıf öğrencileri ise okul yönetimden kaynaklanan nedenlerden dolayı devamsızlık yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Bu araştırmadaki bulguya paralel olarak Öztekin'in (2013) araştırmasında da 11. sınıf öğrencilerinin daha fazla devamsızlık yaptığı bulunmuştur. Yine bu bulguyu destekler nitelikte Recepoğlu ve Sönmez

(2019) sınıf seviyesindeki artış ile öğrencilerin devamsızlık yapmaları arasında doğru orantı olduğunu bulmuştur. Benzer şekilde Hoşgörür ve Polat'ın (2015) araştırmasında yaşı 14 ve üstü olan öğrencilerin devamsızlığı daha fazladır. Uzun ve Kemerli (2019) ise 12. sınıflar lehine devamsızlığın arttığını göstermiştir. Bu bulgunun nedeni olarak Yıldız'a (2011) göre öğrencilerin merkezi sınavlara hazırlanması devamsızlık nedenidir. Gül, Kıran ve Nasırsı (2016), araştırmalarına göre iki aşamalı yüksek öğretim giriş sınavı öğrenciler üzerinde sınav baskısını artırmakta, öğrencilerin ders çalışmak için devamsızlık yapmaları ve rapor alma davranışlarını sık yapmaktadırlar. Şanlı, Altun ve Tan (2015) çalışmalarında 12. sınıf öğrencileri üniversite giriş sınavlarına hazırlanmak için devamsızlık yaptıkları ortaya çıkmıştır. Sınava hazırlanan 12. sınıf öğrencileri, okulun bu konuda yeterli olmadığını düşünmekte, okulda çalışılabilecek ortamın bulunmamasından dolayı ev veya kütüphane gibi yerlerde ders çalışmayı tercih etmektedirler. Bunun yanında akademik olarak hedefi olmayan öğrenciler, son sınıfta mezuniyete az kaldığından dolayı, devamsızlıklarına yaptırım uygulanmayacağını düşünülmektedir (Uzun & Kemerli, 2019).

3. Öğretmenlere göre öğrenci devamsızlık nedenleri olarak ilk olarak kişisel ve aileden kaynaklanan nedenler gelmektedir. Öğretmenler öğrencilerin en çok sağlık sorunlarından, uyku sorunu yaşadıklarından, bir yakınları vefat ettiğinden, geç kaldığında yarım gün devamsızlık yazıldığından ve okula gitmese de sınıfı geçeceğini bildiğinden dolayı devamsızlık yaptıklarını söylemişlerdir. Öğrencilerin kişisel ve ailevi nedenlerden dolayı devamsızlık yaptıkları bulgusu Pehlivan'ın (2006) araştırmasında da ortaya çıkmıştır. Uzun ve Kemerli'nin (2019) araştırmasında ise öğrenciler derslerin erken saatlerde başlamasından dolayı uyku sorunu yaşayıp geç kaldıklarını ifade etmişlerdir. Okullardaki uygulamaya göre öğrenciler ilk derste yok yazıldıklarında, yarım gün devamsızlık olarak görüldüğünden dolayı, bu durumdaki öğrenciler tüm gün okula gitmemeyi tercih etmektedirler. Sönmez'in (2019) araştırmasında derslerin erken saatlerde başlamasının devamsızlığa neden olduğunu bulunmuştur.

4. Velilerin büyük bir çoğunluğu öğrenci devamsızlığını sağlık sorunlarına bağlamışlardır. Ardından öğrencilerin uyku düzenlerinin bozuk olduğu (geç uyuma, uyanamama, yeterli uyumama), okul ile ev arasındaki mesafenin uzak olması, buna bağlı oluşan ulaşım sorunundan dolayı öğrencilerin devamsızlık yaptıklarını belirtmişlerdir. Teasley'e göre (2004), devamsızlık probleminde çeşitli nedenlerin yanında ulaşım problemleri de etkilidir (Akt. Şanlı, Altun ve Tan, 2015). Yine Allen, Diamond-Myrsten ve Rollins, (2018) kronik devamsızlıkta; kronik hastalık, akıl sağlığı sorunları, zorbalık, algılanan güvenlik eksikliği, sağlık sorunları veya diğer aile üyelerinin ihtiyaçları, tutarsız ebeveynlik, kötü okul iklimi, ekonomik dezavantajın yanında güvenilir ulaşımın da etkisi olduğunu belirtmektedir.

Genel olarak bakıldığında öğrenciler, öğretmenler ve veliler kişisel nedenleri ön plana çıkararak sağlık ve uyku sorunundan dolayı devamsızlık yapıldığını söylemişlerdir. Görüldüğü gibi öğrenci, öğretmen ve veliler birbirine benzer nedenleri ortaya çıkarmışken bazı farklılıklar da göze çarpmaktadır. Örneğin öğrenciler derslerin sıkıcı olması ve günlük ders yükü fazla olduğu, öğretmenler öğrencilerin geç kalındığında yarım gün devamsızlık yazıldığı, okula gitmese de sınıf geçebildiğini bildiği için, veliler ise okul ile evin uzak olması ve ulaşım sorunundan dolayı devamsızlığın arttığını belirtmiştir. Yine öğrenciler devamsızlık nedenleri olarak kişisel, öğretmenden ve okuldan, öğretmenler ise kişisel ve aileden kaynaklanan nedenleri ön plana çıkarmışlardır. Buradaki farklı sonuçlar bakış açılarının farklılığından kaynaklanmaktadır.

Öğretmenlerin ön plana çıkardığı gibi öğrenci devamsızlığında ailelerin de önemli etkisi vardır. Foley, Gallipoli ve Green'in (2014) yaptığı çalışmada ebeveynin eğitime verdiği değer öğrencinin ergenlik yıllarında okulu bırakma davranışı üzerinde etkili olduğu çıkmıştır. Öğrencinin yeteneği düşük bile olsa okulu bırakma davranışı, ebeveynleri eğitime yüksek değer veriyorsa yaklaşık 0,03, eğitim değerlendirmesi düşükse 0,36'dır. McShane ve diğerleri (2001'den akt. Ingul, Klöckner, Silverman & Nordahl, 2012) okul reddi olan ergenlerin ailelerinde aile içi çatışma (%43) ve ayrılık (%21) saptamışlardır. Ayrıca okul reddi olan ergenlerin ailelerinde anne (%53) ve babada (%34) psikiyatrik hastalık bulunmuştur.

5.Devamsızlık sorunu olan öğrencilerle yapılan görüşmelerde öğrenciler, devamsızlığın azaltılması için okulda sosyal ve sportif etkinliklerin artırılması, okul giriş çıkış saatleri yeniden düzenlenmesi ve günlük ders sayısının azaltılması gerektiğini belirtmişlerdir. Velilere göre öğrenciler kendilerine dikkat ettikleri, yeterli uyku aldıkları ve sağlıklı beslendikleri takdirde devamsızlık azalacaktır. Bunun yanında veliler, okul saatlerinin yeniden düzenlenmesi ve okulda sosyal ve sportif faaliyetlerin artırılması durumunda öğrenci devamsızlıklarının azalacağını ifade etmişlerdir.

Görüldüğü gibi öğrenci ve veliler okula bağlı devamsızlık nedenlerinin azaltılması için okulda sosyal ve sportif etkinliklerin artırılmasını, okul ders yükünün azaltılması ve ders başlama saatlerinin makul bir zamana ayarlanmasını önermişlerdir. Öğrencilerin okula devamının sağlanmasında okullardaki uygun zamanların geçirilebileceği şartların olmaması, devamsızlığın azaltılmasında sosyal ve kültürel faaliyetlerin etkili olduğu çeşitli çalışmalarda da bulgulanmıştır (Altınkurt, 2008; Recepoğlu & Sönmez, 2019; Şanlı, Altun & Tan, 2015; Uzun & Kemerli, 2019). Bu anlamda MEB kaynaklarına göre ortaöğretimde bilimsel, kültürel, sanatsal ve sportif alanlarda en az bir faaliyete katılan öğrenci oranı 2020 yılında Genel Ortaöğretimde %27, Din Öğretiminde %70, Mesleki ve Teknik Eğitimde %53 olmuştur (MEB, 2022b). Bu oranların yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

Ders başlama saatlerinin günün çok erken veya geç saatlerinde olması da devamsızlığı artıran bir etkidir. Bu saatler dolayısıyla öğrencilerin uyku düzenine uygun olmaması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Öztekin'e (2013) göre okulun erken saatte başlaması bu probleme yol açmaktadır. Bu bağlamda ele alınması gereken bir başka devamsızlık nedeni de derslerin sıkıcı geçmesidir. Öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışları, öğrencilerin sınıf yaşamına olan ilgi ve dikkatlerini azaltır, hatta yok eder. Bu da uzun vadede devamsızlığa ve okul terklerine yol açmaktadır. Strand ve Granlund (2014), İsveç'teki devamsızlığın yaklaşık dörtte üçünün can sıkıntısı ve öğretmenlerle stresli ilişkiler gibi birbiriyle bağlantılı sorunları içerdiğini belirtmektedir (Şahin, Arseven & Kılıç, 2016). Gökyer (2012) ve Kabapınar ve Gümüşsoy'un (2019) liselerde yaptıkları araştırmada da derslerin sıkıcı geçmesi devamsızlığın bir nedeni olarak bulunmuştur. Araştırmada çözüm olarak öğrenciler için okulda farklı etkinliklerin olduğu, okulda öğretmenlerin öğrencilere karşı anlayışlı oldukları, öğrencilerin çekici gördükleri olanakların okullarda da bulunduğu ve okulda özgür olarak kendilerini hissettikleri bir ortamın sunulması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Derslerin sıkıcı geçmesi diğer sorunların yanında öğretmenlerin de bazı sorunlar yaşadıklarını göstermektedir. Erjem'in (2005) liselerde öğretmen yabancılaşması üzerine yaptığı araştırmasında öğretmenlerin; sınıfların kalabalık, ders yükünün ağır, materyallerin eksik, yönetsel sorunların, ekonomik sorunların olması gibi koşullarda çalıştıkları ve bu nedenle kendilerini "güçsüz" hissettikleri bulunmuştur. Ayrıca öğretmenler okul yönetimlerinin kendilerini yönetsel süreçlere katmadıklarını belirtmişlerdir. Bu da "geri çekilmeye" yol açmaktadır. Derslerin sıkıcı geçmesi iş tatminsizliğinin de bir sonucu olarak görülebilir (Erjem, 2005). Öğretmenlerin dersleri daha ilgi çekici hale getirmesi öğrenciyi motive etmesine de bağlıdır. Sürücü ve Ünal'a (2018) göre öğretmenlerin kişisel ilgi, hazırlık/planlama, yüksek başarı beklentisi, coşku, eşitlik-adalet, tutarlılık, açık sınıf iklimi, alan bilgisi ve dikkat çekme davranışları öğrenci motivasyonunu artırmakta; coşkusuzluk, gözde öğrenci, tutarsızlık, kapalı sınıf iklimi, şiddet -fiziksel şiddet, psikolojik şiddet ve pasif saldırganlık-, ulaşılmazlık, yetersizlik -sınıf kontrolü, mizah duygusu, insan ilişkileri, konuşma sorunları, alan bilgisi- davranışları ise öğrenci motivasyonunu düşürmektedir.

Öğrenci devamsızlık nedenlerinde öne çıkan en önemli noktalardan birisi de sağlık sorunlarıdır. Belirli aralıklarla öğrenci sağlık taramaları yapılması, kişisel sağlık ile ilgili verilen eğitimlerin artırılması, sağlık kuruluşlarından yetkililerin öğrenci sağlığı konusunda yapılan çalışmalara destek vermesi, okulun ve çevre koşullarının sağlıklı yaşam anlamında incelenmesi ve görülen eksikliklerin giderilmesi amacıyla çalışmalar yürütülmesinin faydalı olacağı belirtilmektedir (Öztekin, 2013).

Köse'ye (2014) göre devamsız öğrencilere bakıldığında, akademik başarısızlık, eksik özgüven, amaçsızlık, ilgi ihtiyacı, okulu sevmeme, ailenin ilgisizliği, parçalanmış ailede olma ve kötü maddi durumda olma gibi özellikler göze çarpmaktadır. Meng, Babey ve Wolstein'e (2012) göre hastalıklar ve düşük gelir öğrencilerin okula devamlarını engellemektedir. Okul devamsızlığının önemli bir nedeni ekonomik yoksunluk olarak görülmektedir. Yapılan araştırmalarda öğrencilerin okul devamsızlıklarında ailenin ekonomik yetersizliğinin önemli bir risk faktörü olduğu bulunmuştur (Allen, Diamond-Myrsten & Rollins, 2018; Dağ, 2018; Kearney, 2008; MEB, 2018; Zhang, 2003). Bu anlamda devamsızlığı azaltmak için ailelerin ekonomik olanaklarla desteklenmesi gereklidir. MEB'in liselerde öğrenci devamsızlığını azaltmak amacıyla yürüttüğü Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) projesi, ekonomik destek sağlamayı amaçlayan bir uygulamadır. Öğrencilerin ŞNT öncesindeki durumuna oranla eğitime devam etme eğiliminde daha hevesli ve istekli oldukları tespit edilmiştir (Öcal, 2012).

Önder'in (2017) araştırmasında, devamsızlığı azaltmak hedefiyle okullarda mevzuat uygulamaları yanında çeşitli uygulamaların işe koşulduğu, fakat bu uygulamaların pek etkili olmadığı görülmektedir. Devamsızlığın azaltılmasını sağlayacak kapsamlı ve profesyonel uygulamalara ihtiyaç vardır. Bu nedenle okulların daha çekici hale getirilmesi, eğitim programının gözden geçirilmesi, ders yükünün azaltılması, müfredatla merkezi sınavların uyumlu olması, lisede alan seçiminin daha öne alınması ve devamsızlık konusunda alışkanlığa dönüşmeden önce mücadele edilmesi gerekmektedir (Önder, 2017). Okul devamsızlığı için, çocuğun fiziksel ve zihinsel sorunları (örn., psikiyatrik semptomlara veya bozukluklara sahip olmak), madde kötüye kullanımı (örn. anti-sosyal davranış veya anti-sosyal bilişlere sahip olma), okulda veya okulla ilgili problemler (örn. olumsuz bir okul tutumuna sahip olma), okulun özellikleri (örn. düşük ebeveyn okul katılımı) ve aile sorunları (örneğin, etkisiz bir aile sistemi), akran grubu özellikleri ile ilgili riskler belirlenmiştir. Sonuçlar, risk ve ihtiyaç değerlendirmesinde ve okul devamsızlığını ve okul terkinin azaltmayı veya önlemeyi amaçlayan müdahalelerde çok faktörlü bir yaklaşımın gerekli olduğunu göstermektedir (Gubbels, van der Put & Assink, 2019). Öğrenci devamsızlığı önenebilir bir durumdur. Bu bağlamda sosyal hizmet uzmanlarıyla okul idareleri arasında yapılacak iş birliği önemli hale gelmektedir (Dağ, 2018). Aileler ve okullar, ebeveyn eğitimi, ebeveyn ruh sağlığı tedavisi ve okul temelli müdahale programları aracılığıyla yapılan müdahalelerde kilit işbirlikçilerdir (Allen, Diamond-Myrsten & Rollins, 2018).

Öğrenci devamsızlığının azaltılması kuşkusuz eğitimin tüm paydaşlarının ortak çabası ile mümkün olacaktır. Bu anlamda aile yanında okul görevlilerinin de çabalarının önemi büyüktür. Fakat Yılmaz, Şahbaz, Demirciler, Alıç ve Koca'ya (2020) göre genelde devamsızlığın nedenleri ve çözümleri hakkında öğrencilerin yardım almadıkları, okul yönetimleri ve okul rehberlik servislerin de çabasının yetersiz olduğu

görülmektedir. Katılımcıların devamsızlığın çözümüne ilişkin önerileri değerlendirildiğinde genel olarak, liselerin mevzuatının ve eğitim programının yeniden incelenmesi, okul aile ve öğrencilerin iletişiminin güçlendirilmesi, öğrencileri okula bağlı artıracak çeşitli sosyal ve sportif etkinliklerin olması, okulların fiziksel şartlarının iyileştirilmesi, derslerde öğrencilerin daha aktif olacağı yöntemlerin benimsenmesi gibi öneriler getirilmiştir. Bu gibi gelişmeler olumlu bir okul kültürü oluşturmaktan geçer (Uzun & Kemerli, 2019). Okulda yapılacak müfredat, fiziksel koşullar, olanaklardaki çeşitlilik, öğretmenden kaynaklanan sorunların en aza indirilmesi gibi gelişmelerin yanında aile ile ilişkilerin de önemle ele alınması gereklidir. Ailelere devamsızlığın neden olacağı olumsuzluklar ve devamın önemi anlatılmalıdır. Bu anlamda ev ziyaretleri yapmak, velileri bilgilendirme amaçlı seminerler düzenlemek ve görüşmeler gerçekleştirmek oldukça etkili olacaktır (Uzun & Kemerli, 2019). Okul terkine varmadan ortaöğretimde devamsızlığın önlenmesi için; düzenli devam eden öğrencilerin not ortalamasına katkı gibi teşviklerin yapılması, öğretim programlarının sadeleştirilmesi, haftalık ders saatlerinin azaltılması, okulda sosyal, sportif ve kültürel faaliyetlerin daha fazla yapılması, rehberlik faaliyetleri için ders ayrılması, rehber öğretmen ve psikolojik danışman sayılarının artırılması, öğrencilerin kendilerini ilgilendiren meselelerde kararlara katılımlarının sağlanması, okul terki riski olan öğrencilerin erken aşamalarda belirlenmesini kolaylaştıracak bir sistemin devreye sokulması, ailelere yapılan desteklerin devam etmesi, okulla aile iş birliğini katılımını arttırma hakkında okul yöneticileri ve eğitim personelinin yeterliğinin arttırılması gibi önlemler alınabilir (MEB, 2022a).

Bu araştırmada lise öğrencilerinin devamsızlık nedenleri ve devamsızlığı azaltmaya ilişkin öneriler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla öğrenci, öğretmen ve velilerden karma araştırma yöntemi çerçevesinde veriler toplanmış, analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin daha çok kişisel, öğretmenden, okul ve yönetiminden ve aileden kaynaklanan nedenlerden dolayı devamsızlık yaptıkları, MTAL öğrencilerinin, erkek öğrencilerin ve 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin riskli oldukları, devamsızlığı azaltmak için bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiği, okulların daha çekici hale getirilmesi, sosyal, sportif ve kültürel etkinliklerin artırılması, ders yükünün azaltılması gibi önerilerin hayata geçirilmesi gerektiği bulgularına ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamı, katılımcılar anlamında daha farklı ilçeler ve diğer kademelerdeki okullar dahil edilerek genişletilebilir. Devamsızlığa etki eden faktörler çeşitlendirilebilir. Bu anlamda daha farklı demografik değişkenlerin etkisi araştırılabilir. Devamsızlığı azaltmak için müdahale programlarının etkisi araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Akman Dömbekci, H. & Erişen, M. A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 141-160.
- Allen, C. W., Diamond-Myrsten, S., & Rollins, L. K. (2018). School Absenteeism in Children and Adolescents. *American family physician*, 98(12), 738-744.
- Altınkurt, Y. (2008). Öğrenci devamsızlıklarının nedenleri ve devamsızlığın akademik başarıya olan etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 129-142.
- Ataman, A. (2001) Sınıf içinde karşılaşılan davranış problemleri ve bunlara karşı geliştirilen önlemler. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf yönetiminde yeni yaklaşımlar*. Ankara: Nobel.
- Aydın, İ. (2003). *Eğitim ve öğretimde etik*. Ankara: Pegem.
- Baki, A. & Gökçek, T. (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 1-21.
- Broadwin, I. T. (1932). A contribution to the study of truancy. *American Journal of Orthopsychiatry*, 2(3), 253-259. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1932.tb05183.x>
- Dağ, A. (2018). Okul sosyal hizmeti bağlamında ilkököl ortaokul ve lise öğrencilerinin devamsızlık problemleri. *Akademik Hassasiyetler*, 5(9), 171-194.
- Dekkers, H. & Claassen, A. (2001). Dropouts: Disadvantaged by definition? A study of the perspective of very early school leavers. *Studies in Educational Evaluation*. 27. 341-345. ISSN-0191-491X
- Eklund, K., Burns, M., Oyen, K., DeMarchena, S. & McCollom, E. (2020). Addressing Chronic Absenteeism in Schools: A Meta-Analysis of Evidence-Based Interventions. *School Psychology Review*. 51. 1-17. 10.1080/2372966X.2020.1789436.
- Erjem, Y. (2005). Eğitimde yabancılaşma olgusu ve öğretmen: lise öğretmenleri üzerine sosyolojik bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (4), 395-417. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/tebd/issue/26122/275175>
- Foley, K., Gallipoli, G., & Green, D. A. (2014). Ability, parental valuation of education, and the high school dropout decision. *The Journal of Human Resources* 49(4), 906-942. 10.1353/jhr.2014.0027.
- Girgin, S. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinin devamsızlık nedenleri (Balıkesir İli Örneği). Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gubbels, J., van der Put, C.E. & Assink, M. (2019). Risk Factors for School Absenteeism and Dropout: A Meta-Analytic Review. *J Youth Adolescence* 48, 1637-1667. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01072-5>
- Gül, S., Kıran, Ö. & Nasırsi, H. (2016). Ortaöğretim (lise) öğrencilerinin devamsızlık nedenleri ve yeni ortaöğretim kurumları yönetmeliğinin öğrenci devamsızlıkları üzerindeki etkileri (Atakum ilçesi örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(44), 925-933.
- Gökyer, N. (2012). Ortaöğretim okullarındaki devamsızlık nedenlerine ilişkin öğrenci görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 913-938.
- Haarman, G. B. (2011) *School Refusal Behaviour: Children Who Can't or Won't Go To School*. Education and Consultation Press, Louisville.
- Hoşgörür, V. & Polat, M. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Okula Devamsızlık Nedenleri (Söke İlçesi Örneği). *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:2, Sayı:1, s.25-42.

- Ingul, J.M., Klöckner, C.A., Silverman, W.K. & Nordahl, H.M. (2012), Adolescent school absenteeism: modelling social and individual risk factors. *Child Adolesc Ment Health*, 17: 93-100. <https://doi.org/10.1111/j.1475-3588.2011.00615.x>
- Kabapınar, Y. & Gümüşsoy, V. (2019). Eğitim, Özgürlük ve Tel Örgüler Bağlamında Okuldan Kaçmak: Gitmek mi Zor, Kalmak mı? . *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi* , 10 (2) , 111-130 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/baebd/issue/50912/643382>
- Kearney, C. A. (2008). School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review. *Clinical Psychology Review*, 28(3), 451-471, <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2007.07.012>.
- Kearney, C.A., & Graczyk, P.A. (2013). A Response to Intervention Model to Promote School Attendance and Decrease School Absenteeism. *Child & Youth Care Forum*, 43, 1 - 25.
- Klein, M., Sosu, E. M., & Dare, S. (2022). School Absenteeism and Academic Achievement: Does the Reason for Absence Matter? *AERA Open*, 8. <https://doi.org/10.1177/23328584211071115>
- Köse, N. (2014). Acarlar Beldesinde Okul Terkleri ve Devamsızlık Sorunu. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- MEB (2018). Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü İzleme ve Değerlendirme Raporu 2018.
- MEB (2019). Milli Eğitim Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı. Ankara: MEB Yayını. https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_10/21161923_MEB_2019-2023_Stratejik_Planı.pdf
- MEB (2020). 2019 Yılı İdare Faaliyet Raporu. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_03/12144540_28191618_Milli_EYitim_BakanlYYY_2019_YYIY_Ydare_Faaliyet_Raporu_28.02.2020.pdf
- MEB (2022a). Güncel Eğitim Politikaları ve 20. Milli Eğitim Şurası Tavsiye Kararları 3 Aralık 2021- 3 Mart 2022. Ankara.
- MEB (2022b). MEB 2022 Yılı Performans Programı. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_04/04135921_1_nisan_PP-2022.pdf
- Meng, Y. Y., Babey, S. H., & Wolstein, J. (2012). Asthma-related school absenteeism and school concentration of low-income students in California. *Preventing chronic disease*, 9, E98. <https://doi.org/10.5888/pcd9.110312>
- ODAP (2023). Ortaöğretimde Devam ve Okullaşma Oranlarının Artırılması Teknik Destek Projesi Mevzuat İnceleme Raporu. MEB. https://odap.meb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/07/R-1.2.1-LEGISLATION-REVIEW-REPORT_son_15.06.23.pdf
- Öcal, J. (2012). Türkiye’de Şartlı Nakit Transferleri: Nitel Analiz. UNESCO Sosyal Dönüşüm, Biyoetik ve Kamu Politikaları Konferansı 12-13 Nisan 2012, Ankara. https://www.unesco.org.tr/Content_Files/Content/Yayinlar/biyoetik_kamu_politikalari.pdf#page=41
- Önder, E. (2017). Ortaöğretimde Öğrenci Devamsızlığı Buna Dönük Okul Uygulamaları ve Önerilen Politikalar. *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 361-378.
- Özbaş, M. (2010). İlköğretim okullarında öğrenci devamsızlığının nedenleri. *Eğitim ve Bilim*, 35 (156), 32-44.
- Öztekin, Ö. (2013). Lise öğrencilerinin devamsızlık nedenlerinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

- Pehlivan, Z. (2006). Resmi Genel Liselerde Öğrenci Devamsızlığı ve Buna Dönük Okul Yönetimi Politikaları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Pehlivan, Z. (2011). Absenteeism at state high schools and related school management policies in Turkey (Ankara Case). *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 15, 3121-3126. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.04.257>.
- Recepoğlu, E. & Sönmez, A. (2019). Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okulu Öğrencilerinin Devamsızlık Nedenlerinin İncelenmesi (Kastamonu İli Örneği). I. Uluslararası Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Sempozyumu UBEST Tam Metin Bildiri Kitabı. 146-155
- Reid, K. (2004). Combating truancy and school absenteeism in Wales: The latest developments. *Welsh Journal of Education*, 12 (2), 13-34.
- Rumberger, R. W., & Lim, S. A. (2008). Why Students Drop Out of School: A Review of 25 Years of Research. Santa Barbara, CA: California Dropout Research Project.
- Smyth, E. (1999) Pupil Performance, Absenteeism and School Drop-out: A Multi-dimensional Analysis, *School Effectiveness and School Improvement*, 10:4, 480-502, DOI: 10.1076/sesi.10.4.480.3496
- Sönmez, A. (2019). Mesleki ve teknik ortaöğretim okulu öğrencilerinin devamsızlık nedenlerinin incelenmesi (Kastamonu ili örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
- Strand, A. M. & Granlund, M. (2014). The school situation for students with a high level of absenteeism in compulsory school: Is there a pattern in documented support?. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 58(5), 551-569.
- Sürücü, A. & Ünal, A. (2018). Öğrenci Motivasyonunu Artıran ve Azaltan Öğretmen Davranışlarının İncelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 8 (14), 253-295. DOI: 10.26466/opus.404122
- Şahin, Ş., Arseven, Z. & Kılıç, A. (2016). Causes of Student Absenteeism and School Dropouts. *International Journal of Instruction*, 9(1), 195-210.
- Şanlı, Ö., Altun, M. & Tan, Ç. (2015). Okula devamsızlık yapan öğrencilerin devamsızlık sebeplerinin öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 161-177.
- Şimşek, A. (2018). Araştırma Modelleri. A. Şimşek (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* içinde (80-107). Anadolu Üniversitesi.
- Teasley, M. L. (2004). Absenteeism and truancy: Risk, protection, and best practice implications for school social workers. *Children & Schools*, 26 (2), 117-127.
- Tunca, E., Kesbiç, K. & Gencer, E., G. (2021). Eğitim izleme raporu 2021: Öğrenciler ve eğitime erişim. Eğitim Reformu Girişimi. <https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2021-ogrenciler-ve-egitime-erisim/>
- Uzun, K. & Kemerli, Ş. (2019). Ortaöğretim Öğrencilerinin Devamsızlık Nedenleri: Fethiye İlçesi Örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 1-19.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, M. (2011). İlköğretim okulu öğrencilerinin devamsızlık sebeplerinin araştırılması (Elazığ ili örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Yılmaz, K., Şahbaz, O., Demirciler, V. O., Alıç, U. & Koca, M. (2020). Türkiye’de Öğrenci Devamsızlığı İle İlgili Nitel Bir Araştırma. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (3), 1440-1460. DOI: 10.33206/mjss.672506

*Serdal ÖZGÖZGÜ, Hanife GÜNEŞ, Abdullah ALYAPRAK
Mustafa Faruk ARIKAN, Bayram GÜNAY, Ayşe KANAY*

Zhang, M. (2003), Links Between School Absenteeism and Child Poverty. Pastoral Care in Education, 21: 10-17. <https://doi.org/10.1111/1468-0122.00249>